

SVOBODA

VSEBINA:

Edvard Simmel, Kako si je človek ustvaril boga.

Tone Seliškar, Spoznanje.

Etos socialnega zavarovanja.

Jaures Jean, Umetnost in proletariat.

Heinz Luedecke, Nova plesna umetnost in njene socialne naloge.

Talpa, Novi ruski roman.

Vsem živim!

Kakšna predavanja zanimajo delavstvo?

Prijatelj Prirode.

Mladinski vestnik.

Dramatika.

Pevska podzveza.

Telovadba in sport.

Film.

Društveno življenje.

Razno.

Tujke.

Listnica uredništva.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

(GRADSKA ŠTEDIONICA)

LJUBLJANA

PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 5

USTANOVLJENA LETA 1889

TELEFON ŠT. 16 - POŠTNI ČEK 10.533

Stanje vloženega denarja nad 365 milij. Din

sprejema vloge na hranilne knjižice
kakor tudi na tekoči račun, in sicer
proti najugodnejšemu obrestovanju. /
Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti
dogovorjeni odpovedi v tekočem računu
najvišje mogoče obresti

Rentni davek od vložnih obresti pla-
čuje hranilnica sama, tako da vlaga-
telji dobe polne obresti brez odbitka

Jamstvo za vse vloge in obresti, tudi teko-
čega računa, je večje kot kjerkoli drugod,
ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega
premoženja še mesto Ljubljana z vsem pre-
moženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega
nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, žup-
nijski uradi cerkveni in občine občinski denar

Naši rojaki v Ameriki nala-
gajo svoje prihranke največ
v naši hranilnici, ker je
denar tu popolnoma varen!

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. I.	
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.	

Edvard Simmel:

Kako si je človek ustvaril boga.

Prilagoditev bogov velikim civilizacijam.

Dosedanja poglavja, ki obravnavajo verske nazore v dobi barbarstva, se nanašajo na vse človeštvo. V tej dobi se človeški razvoj v različnih pokrajinah malo razločuje med seboj in isto velja za verske nazore.

Toda polagoma je moral vedno močnejše vplivati na ljudi milje, v katerem so prebivali. Podnebje, oblika zemlje, njena plodovitost ali neplodovitost — vse to je moralo vtisniti človeku vedno močnejši pečat. One pokrajine, ki so slavne po svoji starodavni kulturi, leže vse med 20. in 40. stopinjo severne širine z edino izjemo dežele Peru. Tam je pa podnebje radi visokega gorovja hladnejše, nego bi pričakovali po južni legi dežele.

Od teh središč kulture so nam dobro poznane le dežele v bližini Sredozemskega morja in iz Indije. Zato se nanašajo naslednja poglavja predvsem na Indijce, Babilonce, Asirce, Perzijce, Jude, Feničane, Egipčane, Grke in Rimljane.

Mi smo torej v stanju, da zasledujemo neprekinjeni razvoj verskih predstav od današnje dobe nazaj do judovskih bogov Jehova in Jezus, do mohamedanskega boga Alaha in do indijskih bogov Brama in Buda.

Vpliv poljedelstva na človeka in njegove verske predstave.

V svojem boju za obstanek je človek v živinoreji našel prvo sredstvo za obrambo pred pomanjkanjem hrane. Žito, katerega zrna se tako lahko shrani, mu je bilo še ugodnejše sredstvo, s katerim je mogel krmiti tudi živino. Zato se je človek vedno bolj posvečal poljedelstvu.

Človek je spoznaval važni pomen solnčnega sistema, pod čigar blagodejnim vplivom zori žito.

Ljudje so se začeli trajno na enem kraju naseljevati, začeli so se deliti v pastirje in kmete. Kovaška obrt, razvita že v časih nomadstva, je sedaj postala še večjega pomena. Izgotavljanju orožja se je pridružilo izdelovanje poljedelskega orodja.

Razvijala so se tudi druga rokodelstva, ki so odgovarjala novemu načinu življenja. Obdelana polja je bilo treba čuvati pred sovražnimi ljudstvi. Čuvaji so se ločili od celote in se naselili ob mejah ozemlja

svojega ljudstva. Tam so gradili tudi trdnjave. Del rokodelcev, ki niso bili primorani prebivati v bližini polj, so se pod varstvom čuvajev naseljevali v utrjenih krajih, ki so se polagoma razvijali v mesta.

Postalo je potrebno zamenjavanje poljskih pridelkov in rokodelskih proizvodov. To je rodilo nov stan trgovcev. Razvijala se je privatna lastnina.

Pri tem je igrala vodilno vlogo kasta duhovnikov. Njihov izvor je bržkone v dobi totemizma. Njihov ugled je stalno rasel. Vsaka duhovniška generacija je naslednji sporočila svoje pridobljeno znanje, ki pa je ostalo prikrito neduhovnikom. Tako so se duhovniki vedno bolj dvigali nad ljudstvo. Če so izpremembe v gospodarstvu in družabnem življenju silile na izpremembo starih verskih predstav, so duhovniki vedno znali staro zvezati z novim. Tako imajo verske predstave današnje dobe ne le pečat preteklih stoletij, temveč tudi sledove vseh preteklih dob. V dobi poljedelstva je človek začel solnce smatrati za važnejše nego mesec. Duhovniška kasta je znala verske predstave o mesecu prenesti na solnčnega boga, ne da bi pri tem prišla v kako nasprotstvo pri razlikah med mesecem in solncem.

Ker je vsako božanstvo, izvirajoče od katerekoli mesečeve razvojne stopnje, imelo svoje rojstvo ponoči, so določili duhovniki rojstno slavlje solnčnega boga na noč, ki je sledila naikrajšemu dnevu v letu. To je noč med 21. in 22. decembrom. Toda vsak lunin bog je pustil, da so pretekle tri noči, preden se je zopet pokazal ljudem. Zato so tudi praznovali rojstvo solnčnega boga o polnoči med 24. in 25. decembrom.

Nadalje je bilo pri vsakem luninem božanstvu bistveno načelo vstajenja; bajko o solnčnem bogu so morali po tem vzgledu prirediti. Solnčnega boga so slavili na oni dan, ko solnce triumfira nad temo, t. j. na prvi dan, ki je daljši od noči. To bi moral biti 22. marc. Toda vstajenje mesečnih bogov so bili praznovali v noči polne lune. Da prilagode novo staremu, so določili za dan vstajenja solnčnega boga oni dan, ki sledi prvi polni luni po onem času, ko sta dan in noč enako dolga. Na ta dan so Izraelci praznovali vstajenje solnčnega boga. Perzijci praznik Mitre, Babilonci in kasneje Judi praznik Tamuza, Sirci praznik Adona. Katoliška cerkev je kasneje izpremenila datum s tem, da je za dan vstajenja Jezusa določila prvo nedeljo, ki sledi prvi polni luni po dnevu, ko sta noč in dan enako dolga. To je razlog zakaj pride velika noč najprej na 22. marc. naikasneje pa na 25. april. Binkošti se praznuje, kakor je znano, sedem tednov po veliki noči. Tako se ravnaio trije glavni prazniki katoliške cerkve: božič, velika noč in binkošti po luni in po solncu. Že to dejstvo dokazuje, da je katoliška cerkev svoje božanstvo prevzela od Judov, ki so oboževali mesec in solnce.

Žrtvovanje pravičnika.

Potem ko smo videli, kako so duhovniki znali baike o luninih bogovih prilagoditi njihovi novi vlogi solnčnih bogov, hočemo pregledati še razvoj teh poslednjih, t. j. Jezusa, Tamuza, Atisa, Adona, Mitre i. dr. do zadnje stopnje — bogov odrešenikov.

Iz strahu, da bi zemlja, ta na videz mrtva, brezgibna masa ne imela one sile, ki je potrebna za vsakoletno porajanje rastlin, je mislil človek,

da ji mora priskočiti na pomoč s tem, da ji da kri, katero je smatral za najvažnejšo gonilno silo svojega življenja. Tisoči so morali zato žrtvovati svoje življenje poljedelstvu. Človeka v starosti 30 let, torej v najbolj cvetoči dobi življenja, so privedli na polje, da ga pognoji s svojo krvjo. Najprej so za to izbirali zločince ali sužnje. Ker pa letina ni vedno odgovarjala nadam, so ta neuspeh razlagali duhovniki s tem, da je ljudstvo prišlo v nemilost pri bogu. Ker pa je bila dobra letina najvažnejša zadeva, so prišli na idejo, da si morajo v naprej zagotoviti naklonjenost boga s tem, da so vse grehe vsega ljudstva naprtili človeku, ki je bil določen za žrtev. S svojo smrtjo naj se ta pokori za vse grehe, ki jih je napravilo ljudstvo.

S tem je bil bistveno izpremenjen pomen žrtve. Prvotno ni bil žrtvovani nič drugega kakor sredstvo, ki je dajalo zemlji sile za zopetno obroditev žita. Razvoj pa je dal žrtvovanemu pomen odrešenika in posredovalca med njegovim ljudstvom in bogom. Toda za ta namen so rabili človeka, ki je bil pravičen v očeh boga, torej čistega človeka iz odlične rodbine. Vzroki in učinki delujejo tudi obratno. Čim večji pomen je dobivala žrtev, tem uglednejši je moral biti žrtvovani. Čim bolj neomadeževanega in plemenitejšega izvora je bil žrtvovani, tem pomembnejša je bila žrtev. Okolnost, da se je žrtvovalo skoro ob istem času vsako leto, je dalo vlogi žrtvovanega največji pomen: žrtvovanega človeka so identificirali z bogom, katerega naklonjenost je morala pridobiti žrtev. Žrtev sama je predstavljala boga. Temu primerno se je izvršilo žrtvovanje tri dni pred vstajenjem solnčnega boga. Bog-človek Tamuz, Adonis, Atis. Jezus itd. je umrl; bog-odrešenik Tamuz, Adonis, Atis. Jezus itd. je vstal. Njegovo sliko so pokazali ljudstvu, ki se je veselilo nad vstajenjem boga, nad odpuščanjem svojih grehov, nad obljubo nove bogate letine.

Potem so se trudili, da so žrtvovanega človeka napravili čim bližnjega bogu. Ker je solnce krožilo nad zemljo, so žrtvovanega pribili na visok kol. Ker solnce v teku dneva in leta polagoma izgublja svojo moč, je moral žrtvovani umreti od gladi, žeje in izmučenosti, da končno ugasne kot solnce.

Čujmo tožbe žrtvovanega človeka, pravičnika, služabnika božjega, kakor jih najdemo v 22. psalmu sv. pisma:

»Kot voda sem zasut, vsi moji udi se razklepajo; moje srce je postalo kot vosek, raztopljen v mojem drobovju.

Kot ilovica je izsušen moj mozeg in moj jezik se lepi v ustih.«

Prav tako nam opisuje žrtev 53. poglavje knjige Jezaja:

»Naše trpljenje je prenašal in naše bolečine si je naložil.

Ranjen je radi naših slabih dejanj, zdrobljen radi naših grehov.

Za naš blagor ga je zadela kazen in njegove muke so nas ozdravile.«

Oba ta citata iz sv. pisma stare zaveze se nanašata na človeškega posredovalca in odrešenika. Da so to prenesli potem na Jezusa, prinašamo za dokaz 22. psalm iz sv. pisma stare zaveze (pred Jezusom), ki govori o odrešeniku-človeku, in oris križanja Jezusa odrešenika-boga iz Matevževega evangelija:

*Psalm 22.***Tožbe odrešenika-človeka.**

1. Vsi, ki me gledajo, me zaničujejo, odpirajo usta in zmigujejo z glavo.

2. Naj se priporoči Večnemu, da ga osvobodi, da ga reši, ker ima dopadenje nad njim.

3. Moj bog, moj bog, zakaj si me zapustil?

4. Gruča zlobnežev me obdaja.

5. Moja oblačila si delé med seboj in za mojo obleko kockajo.

Ta primer podaja odgovor na vprašanje: Ali je bil Jezus bog ali človek? Ali je sploh živel na zemlji? Ali je vstal po smrti?

Ime Jezus je grški prevod judovskega imena Jozua in pomeni »oporo (to je sin) Jehove« (judovskega boga). Grška beseda Kristus (Hristós) odgovarja judovski besedi Mesija in pomeni: izvoljen.

Ti pojmi omogočajo, da se zaključi zgoraj omenjena debata o Jezusu-bogu in -človeku; jasno moramo razlikovati med pojmom »Jezus« in »Jezus Kristus«.

Jezus je bil en bog Izraelcev. Bil je v nebesih in ne na zemlji. Njegovo vstajenje so praznovali vsako leto in sicer skozi več stoletij, ob prvi polni luni po pomladanskem ekvinokciju (= ko sta dan in noč enako dolga).

Jezus-Kristus pa pomeni sploh človeka, ki je bil izvoljen za to, da so ga žrtvovali bogu. To je torej Jezusu posvečen (žrtvovan) človek.

Ko so pa po sedem stoletjih zatiranja, vojn in vstaj nekatere judovske sekte obupale nad tem, da si še kdaj njihovo ljudstvo pridobi izgubljeno politično samostojnost, je ta obup med njimi povzročil tolikšno zaničevanje vsega posvetnega, da jih je mnogo odšlo v gore, da tam živé samotarsko življenje. Upali so le še na življenje v nebesih. Ti so klicali: »Jozua (Jezus) je Mesija« (odrešenik = Kristus).

Izvor križa.

Preden razložimo razvoj velikega svetovnega boga Jezusa Kristusa, moramo na kratko preiskati krščanski križ in njegovo zgodovino. Ljudje-odrešeniki so umirali na mučeniškem kolu. Nevednost menihov v srednjem veku, ki niso poznali dvojnega pomena latinske besede crux — ki pomeni križ in kol — je povzročila to, da se smatra križ tesno združen z Jezusom in krščanstvom. Šele iz 5. stoletja izvira namreč oris Jezusa, ki trpi na križu.

Križ je bil pri vseh ljudstvih starega veka čaščen simbol; nanašal se je na ogenj, ki je tako blagodejen človeku. Namreč orodje, ki se ga je posluževal človek v divjaški dobi, da je napravljen ogenj, je imelo obliko križa. V en kos lesa, ki so ga imenovali matica, so zvrtili luknjo; v to so vtaknili drug les, če-

*Matevžev evangelij poglavje 27.***Tožbe odrešenika Jezusa.**

Oni, ki so hodili mimo, so ga žalili, zmigavali z glavami in govorili:

Skliceval se je na boga, ta naj ga reši sedaj, če ima dopadenje nad njim. Kajti on je dejal: Jaz sem božji sin.

Moj bog, moj bog, zakaj si me zapustil?

Velika tolpa se je zbrala okrog njega.

Ko so ga bili pa križali, so si razdelili njegova oblačila in so za nje kockali.

sto imenovan tesar, ki je z matico tvoril križ. Okrog luknje so pritrili lahko gorljivo snov in so potem les »tesar« tako hitro vrteli, da je skočila iskra in užgala lahko gorljivo snov. Ta način postanka ognja je bil poznan tedanjim ljudem in človek je mislil, da je na podoben način nastal nebesni ogenj — mesec in solnce. Torej se je moral bog-mesec roditi na križu. Križ je bil torej rojstna zibelka boga in ne orodje smrti. Tako je tudi krščanski križ do 5. stoletja predstavljal živega Jezusa, ki ima roke razprostrte za blagoslov. Še pogostejše so predstavljali jagnje na križu. Jagnje na križu je prvotno predstavljanje Jezusa.

Zakaj so risali baš jagnje?

Oven — totemska žival nekega semitskega klana — se dvigne na nebo, da postane mesečev bog. Da razložé rojstvo novega boga (novega meseca), so ljudje s pomočjo duhovnikov napravili bajko, da je bog »oven« v žarku svetlobe prišel na zemljo, da oplodi ovco, ki je rodila božje jagnje. Z napredujočim razvojem so se menjali tudi pojmi. V preddrugetni obliki so torej prvi kristjani predstavljali Jezusa. Da pa izvira to predstavljanje jagnjeta iz pradednih poganskih časov, dokazuje tudi to dejstvo, da je v letu 692 cerkveni koncil v Carigradu prepovedal slikanje križa z božjim jagnjetom.

Z razvojem časa so božjemu jagnjetu prisodili vodstvo solnca. Razna semitska plemena, ki so oboževala jagnje, so se naselila v Palestini in stvorila kraljestvo Izrael. To je prišlo kasneje pod kraljestvo Juda, čigar kralj David je zavladal nad vso državo. Nacionalni bog Judov, Jehova, je postal tudi bog podjarmljenega Izraela. Da postavijo Jehovo za resničnega boga obeh ljudstev, so duhovniki Jehovo imenovali boga »jagnje« Jozua — skrajšano Jesse. To pomeni »oporo Jehove«, kar se glasi v grškem prevodu »Jezus«. Sv. pismo večkrat imenuje Izrael »Jessurun« — torej sinove Jehove. S prevajanjem se je pozabilo na prvotni pomen besede.

Zasužnjenje Judov po Rimljanih in brezuspešne borbe za osvoboditev so rodile med Judi sekte, ki niso več verovale, da bo prišel Odrešenik za nje. Te sekte so videle rešitev le še onstran groba. Za nje je postal Jozua-Jezus Mesija, Kristus, ki jim obljublja srečno življenje v nebesih. Pristaši teh sekt so očetje krščanstva; ti so dali zadnjo obliko sliki Jezusa-Kristusa, svetovnega boga našega časa.

Trije faktorji so torej prispevali k celotni sliki:

1. Bajka o sinu meseca, ki je postal solnčni bog. To dokazuje: jagnje na križu, odvisnost vseh velikih cerkvenih praznikov od meseca in solnca.

2. Prenos trpljenja žrtvovanih ljudi na Jezusa.

3. Nazori sektantov v dobi zasuznjenja Judov.

Raziskovalci, ki so hoteli dokazati, da Jezus ni bil bog, temveč izredno čist človek, so bili na napačni poti. Primer Jezusa odgovarja vendar že večkrat omenjenim bogovom drugih narodov: Atis, Adonis, Tamuz itd. Lahko so pa ljudje gotove dobe istovetili prej opisano žrtvovanje pravičnega človeka z Jezusom, kakor so tudi istovetili žrtvovane ljudi z bogovi.

Naj navedemo še nekaj primerov:

Mati (indijskega boga) Bude se imenuje Maja — to pomeni »matika«.

Mati Jezusa se imenuje Marija — to pomeni »matica« (glej »matica« pri razpravi o križu).

Ob rojstvu Bude je zasijala izredno svetla zvezda.

Ob rojstvu Jezusa je zasijala taka zvezda.

Stari Asita je blažen, ko sme imeti Budo-otroka v naročju.

Stari Simeon je srečen, ko ima Jezusa v naročju.

Buda je 12 let star razpravljal z modrijani svoje dežele.

Jezus je v starosti 12 let razpravljal z modrijani svoje dežele.

Buda sreča krstnika Rudroka.

Jezus sreča krstnika Janeza.

Buda gre čez vodo.

Jezus gre čez vodo.

V puščavi hudič preskuša Budo.

V puščavi hudič preskuša Jezusa.

Ob Budini smrti se trese zemlja in solnce zatemni.

Ob Jezusovi smrti se trese zemlja in solnce zatemni.

Buda vstane od mrtvih.

Jezus vstane od mrtvih.

»Rojstvo« in »življenje« Bude je bilo šest stoletij pred »rojstvom« Jezusa.

Močna podobnost obeh božanstev pojasnjuje le dejstvo, da niti Buda niti Jezus nista nikdar živela na zemlji, temveč da so vse to napisali duhovniki preteklih dob. (Dalje prihodnjič.)

Tone Seliškar:

Spoznanje.

*Ali je solnce, ali krvavo nebo, ali so zvezde,
ki se vžigajo, kadar srca trepečejo,
ali so bliski, ki režejo oblake,
ali je grom, odmevajoč od visokih gora —?*

Stal sem sredi zemljé.

Gledal sem vase — pa me ni bilo — — —

*Fabriško mesto se je vzpenjalo iz hriba v hrib,
vse črno je bilo ljudstva,
množica drvi in pada, poje in umira, besni
in fabriški kamini se sločijo,
plavži ugašajo,
parniki so obstali sredi morja,
v Fordovih tovarnah se je sesul XIII. objekt,
Siemens-Halske je ustavil obrat,
dojenčki umirajo v materinih rokah.*

*Stal sem sredi zemljé in sem pel slavo rožicam,
o solncu in o zvezdah, ki se vžigajo na nebu,
o bliskih, trgajočih oblake, o gromu
in dekletu sem pisal sonete.*

Jaz!!! O, domišljavi poet!

*Fabriško mesto pa se je vzpenjalo iz hriba v hrib,
ljudstva je bilo vse črno,
pa sem ob fabriki slonel in se iskal:*

*Ali sem v tebi, ki te je strl trboveljski rov,
ali sem v tebi, kamnolomec, s polomljenimi kostmi,
ali sem v tebi, sestra, z zmečkano roko — — —?*

*In tudi moja mati je bila med njimi in vse matere
sveta so bile enake,
lepe in nežne, sladke in trpke v trpljenju,
lepše ko vse rože zemljé,
bolj nežne ko popevke vseh sladkih strun,
bolj strašne, ko bolečine krvi.*

*Vsi sedmorojenčki smo prisluhnil klicu
njih milijonkrat prebodenega srca — in vsi smo bili eno.*

Množica! Del morja. En sam val morja!!!

*Ko sem pogledal nazaj, je stal moj prazni jaz ob fabriškem zidu.
Sam in prazen kakor bel gledališki plakat.*

Etos socialnega zavarovanja.

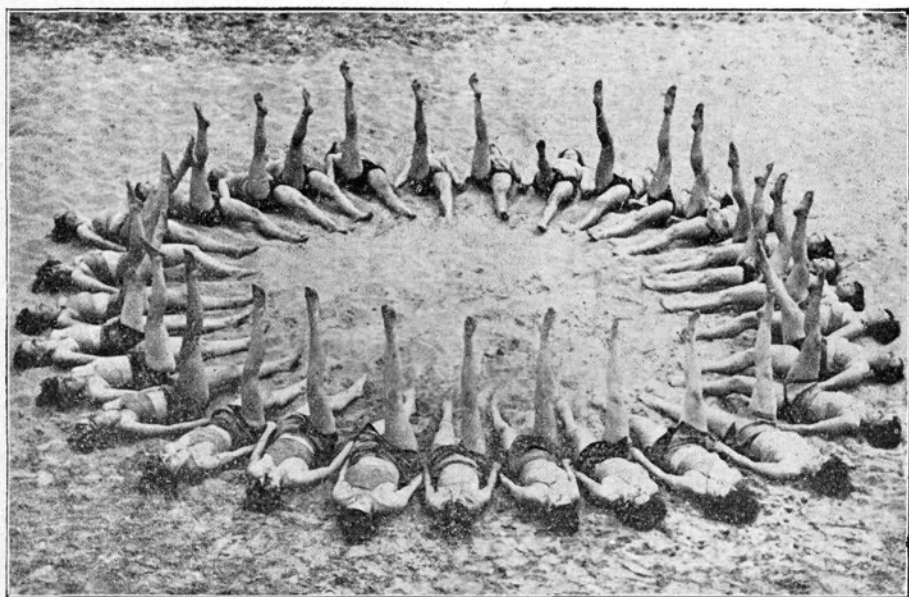
Prepiri o mejah socialnega zavarovanja bodo vedno. Kjer je življenje, se izpreminjajo slike, gospodarske kot tudi socialne. Razmere določajo oblike in meje. Tudi v bodoče bodo socialne potrebe v sporu z gospodarskimi nujnostmi. Tako trenje ni nikako zlo. Trenje je naravni predpogoj za napredek. Pri človekovem gibanju je trenje med nogami in tlom, pri lokomotivi trenje kolesa s tračnico, pri letalu trenje propelerja z zrakom, v socialnem zavarovanju je pa trenje med podjetnikom in delavcem. Gospodarski človek je prav tako važen kakor socialni. Toda s skrbjo za zdrav razvoj gospodarstva je združljiva resnična socialna zavest.

Skoro z zakonito rednostjo se pri delu ponavljajo bolezni in nesreče, brezposelnost in glad. Povprečno oboli vsak drugi delavec enkrat v letu in postane približno za 24 dni za delo nesposoben. Največja nevarnost bolezni in nesreč je pri rudarstvu in težki industriji, najmanjša pri poljedelstvu.

Načelni nasprotniki socialnega zavarovanja kažejo pri govorjenju o boleznih in nesrečah na osebno junaštvo in požrtvovalnost.

Pred uvedbo socialnega zavarovanja je gospodarsko življenje popolnoma obvladal individualizem. Individualistično naziranje o družbi oznanja svobodo gospodarstva in razvija neomejeno stremljenje po dobičku. Posledica individualnega gospodarskega reda je neizprosni boj za obstanek — moža proti možu. Navidez svobodne osebe so postale predmet izkoriščanja. Z dežele so se stekale in se še stekajo množice v mesto. Tako nastajajo velemesta — kaotično kopičenje ljudi in naselbin. Delavske množice po mestih in industrijskih okrajih so zašle v nepopisno bedo. Individualizem skuša obvarovati delavce pred organizacijskim združenjem. V imenu osebne svobode pobija svobodo organi-

meljito razlikovati od meščanskih; one nam morajo nuditi vzpodbudo za nadaljno delo in resnično notranjo veselost. Prav mi potrebujemo dobrih in lepih proslav, kajti te budijo v nas čuvstvo skupnosti in svobode. Zato mora vsak proletarec spoznati potrebo nove kolektivne prazniške in slavnostne kulture. V zakajenih krčmah in pri kričanju pijancev se ne more roditi novi duh, ne nova kultura. Krčme naj prepusti mladi delavec tistim, ki ne morejo brez njih živeti; sam pa naj ne stremi po pijančevanju, temveč po jasni glavi, ne po pijanem blebetanju, temveč po urejenem in dobro premišljenem pogovoru. Simbol našega boja je svobodna cesta; prav tako pa naj bo prizorišče naših proslav svobodna narava.

Iz berlinske Labanove šole.

Delo Rudolfa Labana ni zavestno proletarsko, temveč brezrazredno in »splošnočloveško«. Njegovi plesalni kori pa predstavljajo vkljub temu prvi in doslej edini poizkus uresničiti v večjem obsegu kult proslav v našem smislu. Že pred svetovno vojno je zbral Laban okrog sebe skupino mladih ljudi, ki so bili prav tako siti meščanske kulture kot on sam, in je skušal z njimi s temelja predrugačiti življenje. Tako je nastala v italijanskem mestu Askoni prva občina plesalcev, ki niso skušali samo ustvariti nove umetnosti, temveč so živeli tudi v kolektivnem in naravnem življenju. Temu krogu je nekaj časa pripadala tudi Mary Wigman, ki je stilistično izpopolnila Labanovo delo. Askonska grupa je postala celica mnogoštevilnih gibalnih zborov, ki obstojajo danes v Nemčiji in ki jih vodi Laban ali njegovi učenci. Njegova šola stremi pred vsem za telesnim in duševnim samopremagovanjem, obenem pa goji tudi smisel za skupno, kolektivno delo, kajti pri plesu skupin mora vsakdo podrediti svoj ples ritmu celote. Najboljši Labanovi sotrudniki so Albrecht Kunst, ki je deloval v Hamburgu in Dessanu, Martin Gleisner, ki deluje v Berlinu, in Jenny Gertz, ki je ustanovila nekaj otroških gibalnih zborov.

Ples v skupini predstavlja sicer močno izrazno silo, ki mora delovati na vsakega gledalca, vendar so razni voditelji plesnih skupin spoznali, da se da ta izrazna sila še stopnjevati z govorno besedo in glasbo. Ples, recitacija in glasba — vse troje naj se združi v učinkovito umetniško delo! Zlasti važna je zveza plesa z govorno besedo, kajti iz te zveze je nastala že nova proletarska umetniška oblika, ki je zlasti sposobna za propagando in ki se imenuje: gibalni in recitacijski zbor. Prvi tak zbor je ustanovil berlinski »Ljudski oder« (Volksbühne), ki pa se je, žal, radi prepirov v vodstvu razšel. Njegova voditeljica sta bila Karl Vogt in Berta Trümpy, ki jo smemo imenovati najboljšo in najbolj simpatično učiteljico gimnastike. V zboru so delovali sami mladi delavci.

Prizor iz Joosove pantomime »Čudni septet«.

Ta zbor je dosegel največji uspeh z igrokazom »Der gespaltene Mensch«, ki ga je spisal proletarski pesnik Bruno Schönlak. — V Nemčiji obstoji danes mnogo delavskih recitacijskih zborov, ki sodelujejo pri demonstracijah in proslavah; vendar manjka tem zborom glavno: ni dovolj, da izražamo misli z besedami, temveč izražati jih je treba tudi z gibi. Jasno je, da vpliva mnogo bolj na publiko, če se družijo akustični vtisi še z optičnimi. — Nova plesna umetnost je zelo vplivala tudi na gledališče, zlasti še na proletarsko gledališče. Razne igralske trupe, kot n. pr. »Die blauen Blusen« ali »Das rote Sprachrohr«, ki so jih ustanovili nemški delavci po ruskem zgledu, delujejo za proletarske ideale ne samo z besedo, temveč tudi s spontanimi plesnimi gibi.

Poleg naštetih plesnih šol pa je v Nemčiji še mnogo plesnih skupin, ki nimajo nobenega ideološkega temelja. Za največjo sodobno plesalko moramo smatrati Maro Wigmanovo, o kateri smo že rekli, da je stilistično izpopolnila Labanovo delo. Tudi Wigmanova je ustanovila nekaj šol, iz katerih so izšli najboljši moderni plesalci in plesalke. Vkljub temu, da Wigmanova ne deluje za nas, moramo vendar to izredno sposobno

in za svojo umetnost nad vse navdušeno ženo spoštovati, ker je s svojo umetnostjo ustvarila visoke človeške dobrine. — Njena najboljša učenka je mlada Greta Palucca, ki jo smemo smatrati radi njenih enostavnih, jasnih in energičnih gibalnih oblik za najboljšo zastopnico modernega umetniškega plesa. Palucca je sedaj voditeljica zelo dobre plesne šole v Berlinu. Mnogo obetata tudi plesalki Helza Normann in Wy Magito. — Harald Kreutzberg, ki se je učil pri Wigmanovi, pa se je popolnoma pomeščanil, čeprav je v začetku svojega delovanja nastopal z revolucionarnimi plesi; kadar se slučajno ne podi v Ameriki za dolarji, deluje skupno z Yvonnejem Georgijem pri mestnem gledališču v Hannoveru. Meščanski ljubljenelec je tudi postal Max Terpis, ki je posvetil svoj talent popolnoma brezuspešnemu delu: skuša namreč »modernizirati« balet berlinske drž. opere. Ob tej priliki naj omenimo, da skušajo splošno razna nemška meščanska gledališča modernizirati balet; ni pa treba posebej poudarjati, da nastane pri tem samo polovičarstvo, kajti nove oblike se ne dajo družiti s preživelimi. — Središče nove plesne umetnosti je poleg Dresdena zlasti Berlin. Dobro situirani berlinski moški in ženski »bakfiši« zlasti ljubijo šolo, ki jo je ustanovila Jutta Klamt; ljubijo jo pa zato, ker se tam samo igračkajo, namesto da bi delali. To šolo in njeno snobistično delo omenjamo samo radi tega, ker je uprav karakteristična za način, kako gleda propadajoče meščanstvo na novo plesno umetnost. V tej šoli se zbirajo mlade in stare dame, ki si domišljajo, da so že plesalke, če na nedostojen način lomijo svoje ude. — Kot dobri gimnastični šoli pa naj še omenimo Bodovo šolo v Münchenu in Lohelandovo šolo v Rhönu. Hellerauova šola v Laxenburgu pri Dunaju pa skuša ustvariti sintezo plesa in glasbe.

Končno pa smatramo za svojo dolžnost, da opozorimo na nekaj, kar se je do danes vse premalo upoštevalo. Gibalni zbori se dajo namreč uporabiti kot prav dobro propagandno sredstvo pri demonstracijah. Laban je napravil pri neki dunajski proslavi prav zanimiv poizkus: pri slavnostnem sprevedu je namreč organiziral »ples rokodelstva«. Kar pa je mogoče pri slavnostnih sprevedih, je mogoče tudi pri demonstracijah. O čemer sedaj govorim, ni nikaka romantično estetična ideja, temveč predlog, kako lahko pri demonstracijah pridobivamo gledalce na originalen način za ta ali oni program. V Berlinu so pri proletarskih sprevedih že nastopili mladi maskirani delavci, ki so skušali z gibi oblikovati razne ideje. To vrsto propagande z maskiranjem in gibalnimi zbori moramo vzeti resno! Sai vpliva n. pr. še danes vojaška četa v koraku s svojim ritmom in prostorno formacijo na okoli stoječe gledalce. Tudi meščansko trgovstvo je to vrsto propagande že uspešno izkoristilo; treba se je spomniti samo na reklamne sprevede pri velesejnih.

Na prostoru, ki mi je odmerjen, ne morem izčrpati vsega problema o novi plesni umetnosti do dna; marsikaj bi se še dalo povedati. Za onega, ki se zanima za te stvari, pa naj naštejem nekaj knjig, iz katerih se vsakdo lahko sam pouči. Posebno priporočam sledeča dela:

John Schikowski. *Der neue Tanz*. (Izšlo v »Kunst und Volk«, Heft 3. Volksbühnen Verlag Berlin.) Prav dobra in lahko razumljiva knjiga za začetnike, čeprav je že nekoliko zastarela, ker je izšla pred leti;

Martin Gleisner, *Tanz für Alle. Von der Gymnastik zum Gemeinschaftstanz*. (Hesse & Becker Verlag Leip-

zig 1928.) Lahko razumljiva razprava, ki jo je spisal Labanov učenec; poudarja zlasti vzgojne in socialne momente nove plesne umetnosti;

Fritz Böhm je napisal več del za one, ki se zanimajo zlasti za umetniško stran novega plesa;

Laban, *Die Welt des Tänzers* (Walter Seiffert Verlag, Stuttgart und Heilbronn 1920.) je glavno Labanovo delo. Je pa izredno težko razumljivo in tudi zelo drago;

Laban, *Tanz und Gymnastik in Des Kindes Tanz und Gymnastik* (obe knjigi je izdal l. 1926. Gerhard Stalling v Orderburgu). Obedve knjigi sta namenjeni širšim slojem;

Rudolf von Delins, *Das Mary Wigman Buch* (Karl Reissner Verlag Dresden 1925.). Ta knjiga je zelo lepa.

Značilno pa je, da izhaja samo en mesečnik za plesno umetnost, namreč »Der Tanz«. Ta mesečnik je popolnoma meščanski in najčešče piše o družabnih plesih in revijah; je klasičen zgled, kako se tak list ne sme urejevati.

(Iz nemškega rokopisa prestavil Talpa.)

Talpa:

Novi ruski roman.

2. F. Panferov, Bruskij — roman ruske vasi.

»Cementu« Gladkova smemo tako glede umetniške vrednosti, kot tudi glede vsebine in idejnosti postaviti ob stran Panferova roman »Bruskij*«. Dočim pa nam opisuje »Cement« življenje v sodobni ruski tovarni ter njeno reorganizacijo, je posvetil Panferov svoje največje delo problemom vasi in poljedelstva, torej drugi važni produkcijski panogi.

Čitatelju, ki zasleduje v dnevnem časopisju poročila iz Rusije, bodo vsaj v glavnih obrisih znane razmere, ki vladajo v ruskih vaseh. Dvoje nepomirljivih svetov se bori v vsaki vasi za nadvlado: pristaši novega sveta, ki se rekrutirajo večinoma iz dovčerajšnjih hlapcev in malih najemnikov in ki skušajo kolektivizirati vso zemljiško posest, ter posestniki in bogatejši kmetje, ki so znani pod imenom »kulaki« in ki se z vso silo upirajo sovjetiziranju in oddaji privatne lastnine. Vsaka ruska vas je torej pozorišče na zunaj sicer zakritih, zato pa nič manj ostrih bojov med zastopniki obeh vaških razredov. Prav te boje med kulaki in »nemaniči« nam slika Panferov v svojem romanu z naturalistično resničnostjo in vernostjo, ki preseneča. Roman »Bruskij« je važna kulturna slika sodobnega življenja ruske vasi; zato ne bo zanimal samo književnega zgodovinarja in razvajenega ljubitelja lepe knjige, marveč bo ta roman z užitkom prečital tudi vsak, ki se zanima za kmetiška vprašanja.

Dejanje je postavil pisatelj v Širokoje, malo naselbino, ležečo v stepi ob izlivu Alaja v Volgo; toda pod to vasjo z njenimi razdrtimi kolibami, blatnimi ulicami in tipi, ki živijo v njej, si moramo predstavljati rusko vas sploh.

Ves boj med nemaniči in kulaki se bije za hraniteljico zemljo, za zapuščeno posestvo Bruskij. Ilja Maksimovič, voditelj kulakov, filozofira: »Zemlja!... Radi zemlje so graščaki nekoč bili kmete, radi zemlje

* Roman je izšel z naslovom »Die Genossenschaft der Habenichtse« tudi v nemškem prevodu; izdal ga je Verlag für Literatur und Politik, Wien-Berlin.

so vrgli kmetje graščaka v Volgo. Z zemljo lahko pridobiš kmeta za vse — izvor vsega je torej zemlja.« In zato se bori Ilja Maksimovič s svojimi pristaši, da bi povečal z nekdanjo graščinsko zemljo svojo posest. A za Bruskijs se bore prav tako nemaniči, ki jih je njihov voditelj Ognev organiziral v zadruho; Bruskijs hočejo pridobiti zase, za zadruho, iz nekdanje graščinske posesti hočejo ustvariti kolektivno posest, ki bo dajala vsem zadružnikom kruha. Boj se vrši z vsemi sredstvi: z agitacijo, terorjem, z intrigami, a končno zmaga v njem železni Ognev. Na posestvu Bruskijs zavlada živahno vrvenje: s primitivnim orodjem, z lopatami in motikami razkopavajo zadružniki ledino. Ko pa si nabavijo »jeklenega konja« — traktor, ki opravlja namesto njih težavno delo, tedaj je njih zmaga popolna.

Spodaj v dolini orjejo kulaki s starimi plugi svoja polja — vsak zase. Vkljub temu, da si morajo na tihem priznati uspeh nemaničev, se vendar ne dajo prepričati o vrednosti kolektivnega dela, dokler jih razmere same ne prisilijo k temu. — Že vso pomlad je solnce neusmiljeno žgalo zemljo; težka soparica je ležala nad njo, izsrkala je iz nje poslednjo kapljico vode. Polja so ovenela, bliža se lakota... Ženske so ob pamet, a možje kot volkovi; ljudje plezajo na strehe, ozirajo se po oblakih; a teh ni. Čudna depresija zavlada po vsej stepi: prično se širiti glasovi o čudežih, o krvavečih ikonah. Prebivalstva se je polastila panika, le Ognev je hladen, neprestano kujoč načrte. Porodi se mu rešilna misel: predreti nasip pri Alaju, izkopati jarke preko polj in vanje izpustiti vodo. Vsa vas, tudi kulaki hite k delu. Toda tudi tu se poraja medsebojna zavist: vsak škili na soseda in se trudi, da bi ne napravil več kot sosed. Zadružniki zapojejo pesem; v njenem ritmu se razgibljejo telesa, vse zavilhti krampe; traktor brni in reže globoke jarke v zemljo. Na nasipu pa stoji Ognev, ves vesel: »To je kolektivno delo! Če bi le hoteli, če bi se ga vsi oprijeli... gore bi prestavljali.« Dvanajsti dan so jarki izkopani, nasip je predrt, Alaj se razlije po poljih. Delo je omehčalo srca, do kolen brodijo vaščani po vodi, obrazi jim žare — rešeni so! Tam na obzorju pa se pojavi dolga kolona voz. Na njih beže sestradani kmetje iz sosednih vasi pred lakoto, beže v Kisljar, k morju, v Sibirijo — za kruhom. A prav tu, na dan zmage doleti Ogneva nesreča. Vaški bebec, ki so ga mesece in mesece ščuvali proti Ognevu, ga pobije z železnim drogom. »Nič za to,« govori Ognev na smrtni postelji, »naša družina je velika... Ko ne bo več mene — bodo vstali drugi, ki bodo nadaljevali delo...«

Dasi je ruski narod izrazito kmetijski, so v preteklosti le redki ruski pisatelji opisovali vas in življenje v njej. Nova doba je vzbudila mnogo zanimanja za kmetiške probleme in zato ni čudno, da šteje sodobna ruska književnost mnogo pisateljev, ki opisujejo skoro izključno le vas. Med njimi naj omenim Leonida Leonova, ki je spisal roman »Jazbeci«, o katerem bo govor drugič. Vendar pa je doslej vse te pisatelje daleč prekosil Panferov, kajti nihče ni tako globoko prodril v kmetiške socialne razmere in v kmetiško življenje kot on. V svojem delu nam je ustvaril celo galerijo kmetiških tipov, prvi nam je pokazal, kakšen je ruski kmet v svoji pronaravi. Vse kmete nam opisuje strogo realistično, njegovi ljudje niso papirnati stvori, temveč resnični ljudje iz mesa in krvi. Opisuje nam jih, kako živijo v svojih napol razpadlih kolibah, opisuje nam jih pri delu na polju, ob večernem počitku, na zborovanjih, pri plesu in razbrzdanih veselicah, pri ljubezni... S koliko realitiko je opisan n. pr. kulak Jegor

Stepanovič, ta tipični vaški grabežljivec, ki je nekoč kot sluga ukradel graščaku na smrtni postelji denar in ga skril pri svoji ženi Klunji med — prsmi! Leta in leta je morala brezpravna revica nositi zavoj srebrnega denarja nad srcem, kar jo je oviralo pri delu in ji povzročalo bolečine; a Jegor je trd in ne trpi ugovora svoje — babe. Izredno posrečeni so tudi ženski tipi. — »Bruskij« se odlikuje tudi po lepih opisih narave: takoj v začetku romana nas povede pisatelj k široki Volgi, kjer je zbrana ob plesu vsa vas, ki gleda, kako se reka sprošča ledenih okovov; s kmeti se udeležimo v toplih poletnih nočeh ribolova na Alaju.

Prav tako kot Gladkova »Cement« je tudi Panferova »Bruskij« visoka pesem kolektivnemu delu in moderni industrializaciji. Roman je zgrajen docela po načelih historičnega materijalizma; v njem se ne bore posamezniki, temveč množice. Dasi smatram Panferova za drugega najboljšega sodobnega ruskega pisatelja, nisem mogel doslej dobiti v roke njegovih življenjepisnih podatkov; zato morajo ti izostati.

Vsem živim!

Vsem živim, to je vsem onim, ki imajo v sebi še kaj smisla za javno življenje, vsem onim, ki jim ne minevajo dnevi in noči v golem živinskem življenju: v garanju, jedi, pijači, spolnem občevanju in spanju — vsem tem želimo povedati nekaj besed ob slovesu od leta 1929.

Dvanajst številčk letnika 1929 kulturnega mesečnika »Svoboda« leži sedaj pred vami. (Upamo vsaj, da ste imeli toliko spoštovanja do edine naše delavske kulturne revije, da ste se toliko zanimali za njene razprave, ki se nadaljujejo iz številke v številko, da niste uporabili lista za zavijanje mesa in kislega zelja.) Preglejte kritično ves letnik in opazili boste lep napredek od prve do zadnje številke.

Naraščalo je število domačih sotrudnikov: v prvi številki je od Slovencev prispeval z originalom samo dr. Tuma, njemu so sledili Bratko Kreft, Mile Klopčič, Tone Čufar, Tone Seliškar, Ivan Vuk, Angelo Cerkvenik, Rudolf Golouh, Čulkovski, Talpa, Jože Pahor i. dr. Doživeli smo tudi to prijetno počaščenje, kakor ga ni doživel še noben drugi slovenski list, da se je iz velikega nemškega naroda javil stalen sotrudnik v osebi nadarjenega esejista Heinz Luedecke. Nemški pisatelji so vajeni dobrih honorarjev. Luedecke pa piše za naš list popolnoma brezplačno, torej iz čistega idealizma, iz navdušenja nad tem, da izhaja iz malega naroda, kakor smo, delavska kulturna revija. Sodeluje z ljubeznijo in željo, da ta revija ne zaspi, temveč da vzbudi široko kulturno gibanje med delavstvom, da prinese lepoto in bogastvo v stanovanja delavcev, ki so prej poznali samo garanje, pomanjkanje in pitje iz upua nad pretrdim življenjem. Naj ta vzgled navduši naše domače prijatelje, da bodo v prihodnjem letu bolj pridno sodelovali pri listu, naj malo razmislijo oni, ki nam do danes še niso poslali nobenega prispevka, čeprav bi ga lahko!

S tem letnikom smo precej razširili obzorje vsakemu, ki je naš list res čital. Podali smo obris najboljših proletarskih pisateljev in umetnikov, osvetlili smo socializem s stališča kulture, prišli smo na reševanje osnovnih problemov: smisel življenja, bog, — delavcem, željnim udeleževanja v raznih kulturnih panogah, smo kazali pot z raznimi nasveti,

z novicami iz drugih krajev. In kulturnemu življenju našega delavstva smo dali javnega izraza.

Poleg dobrih razprav in leposlovnih spisov ima naš list zanimive predale za igravce, pevce, ljubitelje lepih knjig, telovadce, sportnike, prijatelje prirode in za doraščajočo delavsko generacijo.

Dnevniki in tedniki beležijo dnevno življenje. Mi nismo tuji življenju. Nasprotno, sredi življenja se gibljemo, prisluškujemo njegovemu utripanju — toda beležimo samo ono, kar je relativno trajno in bistveno, in kažemo, kako bi bolje usmerili življenje celote. Tudi v kasnejših letih bo še marsikdo rad prebiral to in ono iz letnika 1929. Kajti družabni razvoj ni navezan na spreminjanje lune, kulturna organizacija ne dela bilanc kot kupčijsko podjetje, naše delo se razvija iz splošnega človeškega življenja in je usmerjeno na dolgo bodočnost. Letnice in meseci so pač pripomoček k našemu formalnemu poslovanju.

Formalno zaključujemo letnik 1929 in obetamo za 1. januar 1930 prvo številko novega, lepšega letnika.

Uredništvo si je pridobilo sčasoma precej sotrudnikov in še več izkušenj in tako bomo v prihodnjem letu še mnogo bolj zadovoljili bravce, nego smo jih letos. List bo tudi na zunaj izšel z lepšim licem.

V veliki meri pa zavisi izboljšanje lista od povečanja števila naročnikov.

Ko potujem po raznih krajih, mi tožijo, da se ne more dvigniti organizacija, da ni med ljudmi pravega razumevanja za njo itd. Seveda. Dokler ne pokažete delavcu nekaj višjega nad njegovo vsakdanjostjo, toliko časa ne morete pričakovati od njega, da bo postal dober član kulturne ali strokovne organizacije. Če želite povečanje organizacije, če hočete razviti društveno življenje, dajte ljudem v roke dobro čtivo, ki bo brez dvoma več ali manj vplivalo na nje.

Nabirajte torej nove naročnike in s tem širite krog somišljenikov! Dopisujte v list, da postane res verno zrcalo kulturnega življenja našega delavstva!

Še nekaj o ceni lista, ker denar je žal vedno velikega pomena. Na d 300 strani velikega formata obsega letnik 1929. Za tako debelo knjigo z najpestrejšo vsebino je plačal vsak član »Svobode« samo 12 Din, drugi naročniki pa 36 Din. Pa pojdite iskat slične knjige za ceno 12 ali 36 Din — in ne boste jih dobili nikjer.

List je torej izredno cenen. Vsakdo si ga lahko naroči. Vsakega količjak zavednega delavca lahko pridobite za naročnika. Treba je samo agitirati in ponuditi komu list. To jih pa le malo dela. Ogromna večina naših prijateljev se doslej ni zmenila za razširjenje lista.

Za novo leto apeliramo na vse, ki jim ni izobrazba samo demagoška fraza na jeziku, temveč res srčna potreba:

Razširite delavski kulturni mesečnik »Svoboda«!

Kakšna predavanja zanimajo delavstvo?

V novemberski številki »Die neue Bücherschau« je napisal O. M. Fontana prav lep in poučen članek o predavanjih na dunajskih ljudskih visokih šolah, ki jih obiskuje predvsem izobrazbe željno delavstvo. V dobi, ko se začenja po naših podružnicah zopet predavateljska sezona, ne bo odveč, če podamo v kratkih izvlečkih vsebino članka, ki naj služi našim predavateljem v premislek in v navodilo.

Dunajske ljudske visoke šole so organizirale predavanja v tečajih; to je seveda mogoče le v velikih mestih, pri nas se bomo morali še dolgo zadovoljiti s posameznimi predavanji. Kakšna predavanja torej zanimajo delavstvo? Dunajski predavatelji so kmalu spoznali, da so predavanja, ki nimajo drugega namena kot napolniti glave slušateljev s praznim znanjem, prav slabo obiskana; pač pa vsi delavci prav radi poslušajo predavanja, od katerih si obetajo neposredno korist za praktično življenje. Prav to nam govori o zdravem instinktu delavskih množic, ki skušajo znanost, ki je doslej kraljevala v višavah in ki je bila privilegij izbrancev, zopet združiti z življenjem. Poleg jezikovnih tečajev so zlasti obiskani tečaji o higijeni, prvi pomoči pri nezgodah itd. Med delavstvom je skritih mnogo mislečih glav, ki neprestano razglabljajo o življenjskih vprašanjih; take glave zlasti zanima, kaj so doslej že vse premislili razni socialni filozofi; zato je tečaj »Veliki misleci« prenapolnjen. Prav tako izkazujejo predavanja o delavskem zavarovanju, kazenskem pravu, stanovanjskem zakonu, da celo o zagovoru pred sodiščem ogromen obisk. Na podlagi teh dejstev je prišel Fontana do sledečega zaključka: »Delavec ne išče v predavalnici znanja, temveč doživljanja. Vedeti hoče, kakšne nevarnosti mu groze v notranjem in zunanjem svetu in kako jih lahko premaga. Povsod pa išče življenske neposrednosti.«

Proletarec živi v s v sedanjosti, v katero je vprežen z vsemi vezmi in v kateri se mora boriti za boljše življenje. Zato ga zgodovina ne zanima, kot n. pr. sito meščanstvo. Prav tako nima delavec smisla za razne klasične pisatelje; teh niti ne čita niti noče slišati o njih; kajti oni so predaleč od današnje resničnosti, med njimi in modernim življenjem je preglobok prepad. Pač pa se vsak delavec živo zanima za razne socialne pesnike in pisatelje, ki opisujejo njegovo življenje in mu dajejo navodila za borbo. Mnogo zanimanja posvečajo tudi modernemu teatru.

Naslovi predavanj ne smejo biti nikdar starokopitni. Naslov »Sodobno pesništvo« diši po zaprašeni šolski modrosti osivelih reakcionarnih profesorjev, zato ne bo nikdar »vlekel«. Že iz naslova mora dihati sodobnost, aktualnost.

*

Delavska zbornica je doslej pošiljala društvom napisana predavanja s skioptičnimi slikami, največ o tujih deželah. Vsak delavec ljubi slike kot ponazorilo govora, vendar sem kot predavatelj opazil, da tema sama po sebi ni kdo ve kaj zanimala; vsi pa so prisluhnili, čim sem vpletel v predavanje opis življenja delavstva v tujih deželah, če sem govoril o številčni moči delavstva itd.

Letos se stvar ne da mnogo preurediti, pač pa prihodnje leto. Zato predlagam sledeče: O božiču naj skliče centrala »Svobode« konferenco delavskih predavateljev, naših književnikov in organizatorjev naših strokovnih, združnih i. dr. organizacij. Na tej konferenci naj se po predhodnem študiju določijo obče smernice za

predavanja, obenem pa naj se vsak udeleženec poveri z nalogo, da izdela do prihodnje jeseni po eno vzorno predavanje iz svoje stroke. Na ta način bo dobila centrala »Svobode« zalogo res modernih in aktualnih predavanj, ki se bodo lahko s pridom uporabila za vse podružnice. — Talpa.

PRIJATELJ PRIRODE.

Namen in smisel „Prijatelja Prirode“.

»Prijatelj Prirode«, ki šteje danes po svetu okrog 200.000 članov, se je oživel tudi pri nas. Odslej bomo stalno pisali o njem, da se čim bolj razširi krog te idealne organizacije.

Ustanovitelji »Prijatelja Prirode« na Dunaju 1895. l. so rekli: Hočemo odvrniti delavce od slabih navad, od kvartanja in popivanja ter jih povesti v lepoto prirode in jih seznaniti z vsem, kar jim nudi priroda.

»Prijatelj Prirode« ne more biti splošna, vse obsegajoča kulturna zveza, ker ne bi dosegel svojega glavnega namena, ako bi cepil svoje sile na več strani. Splošna delavska kulturna organizacija pri nas je »Svoboda«. »Prijatelj Prirode« pa naj predvsem vzbudi v ljudeh ljubezen in razumevanje za naravo. Če »Prijatelj Prirode« doseže samo ta namen, bo izvršil ogromno kulturno nalogo.

Potujoči delavec se oprostí alkohola. Dimu gostiln in kavarn se umakne v visoke planine s čistim zrakom njihovih senožeti, gozdov in skalnatih vrhov. Pljuča se razdihajo, mišice se razgibajo, človek se telesno okrepi in dobi veselje do življenja. S tem se pa človek tudi duševno osveži.

Potujoči delavec se bo v naravi naučil gledati, opazovati, misliti. In najvažnejše je, da vzgojimo ljudi k samostojnemu gledanju, h kritičnemu mišljenju.

Delavec, ki za druge ustvarja vrednote, delavec, ki jé, pije in spi, ki odračunava svoj prispevek strokovni organizaciji, še daleč ni kulturni človek. To postane šele tedaj, ko zna svojemu monotonemu in revnemu življenju dati neko vsebino. Življenjskega smisla potrebuje delavec.

Požrtvovalno delovanje v delavskih organizacijah je gotovo dober del življenjske vsebine. Toda človek rabi tudi ure in dneve razvedrila. vsakdo hoče biti včasih vseh dnevnih skrbi prost človek, ki se veseli in uživa.

Razvedrilo, pravijo nekateri, je tudi v gostilnah. Kdor trezno prevdari, ve, da to ni res. Človek zapravi denar, zaspan in s čudnimi občutki v glavi in želodcu gre drugi dan na delo slabše razpoložen, kakor je bil prej. Človek, ki se uda rednemu popivanju, pa sploh izgubi višje kulturne potrebe: čitanje knjig, obiskovanje koncertov in gledališč, zanimanje za javno življenje.

Človek, ki pa gre o prostem času v naravo, se vrne z izleta čil in zdrav, poln zaupanja vase in v bodočnost.

Iztrebiti iz ljudi prokletó brezbržnost za vse višje, je torej tudi namen »Prijatelja Prirode«. In če bo dosegel ta namen, bo izvršil pomembno revolucionarno dejanje.

Pred 22 leti je avstrijski »Prijatelj Prirode« postavil prvo planinsko koč. Danes je pa že 420 koč »Prijatelja Prirode«. S tako brzino se je v tujini razvilo to gibanje. 420 hiš, ki služijo potujočim delavcem! Kako kulturno delo! In kako premoženje! Pa »Prijatelj Prirode« se ne ponaša toliko s svojim premoženjem, s svojimi kočami, temveč z idealizmom, ki je postavil te koč. Stotine in stotine delavcev je izrabilo ves svoj prosti čas, svoj dopust za to, da je šlo v planine pomagat graditi svoja zavetišča.

Pojdimo tudi mi z vsem idealizmom na delo in dosegli bomo uspeh. Vzgojili bomo zdravo delavstvo, ki bo kos svoji vzvišeni zgodovinski nalogi — preporoditi ves svet.

»Prijatelj Prirode« v Ljubljani.

Pravila ljubljanske podružnice »Prijatelja Prirode« so odobrena. Delokrog podružnice obsega vso bivšo ljubljansko oblast. 15. novembra je v imenu pripravljalnega odbora sklical sestanek za pripravo občnega zbora te podružnice dr. Tuma, najboljši slovenski alpinist in vnet pristaš delavskega gibanja. Sestanek je bil izredno dobro obiskan in debata na njem živahna, stvarna in plodovita. 1. decembra bo sklican ustanovni občni zbor v Ljubljani v prostorih Delavske zbornice. Člani se priključajo z vseh strani! Kovinarji, tipografi, krojači, privatni nameščenci, stari alpinisti, mladi turisti, smučarji, raziskovalci jam, fotomaterji. Podružnica bo torej ne samo številčno močna, temveč tudi kvalitativno na višku. O ustanovnem občnem zboru bomo poročali v prihodnji številki.

Članarina »Prijatelja Prirode«.

Pristopnina znaša 10 Din, letna članarina pa 25 Din. Dobro je, da vsakdo

obenem s pristopnino izroči tudi svojo fotografijo. Kajti članske knjižice morajo biti vse opremljene s fotografijo.

Katere ugodnosti nudi »Prijatelj Prirode« svojim članom?

Prireja izlete, prirodno - znanstvene ekskurzije in razna potovanja.

Prireja predavanja o planinarstvu.

Po znižanih cenah nabavlja turistovske potrebščine.

Znižane cene po planinskih zavetiščih.

Po dveh letih članstva tri polovične vožnje na vseh progah Jugoslavije.

Vozne ugodnosti za skupine na potovanjih po avstrijskem ozemlju; po avstrijskih planinskih kočah iste ugodnosti kakor jih imajo člani »Naturfreunde«.

Pomoč v slučaju nesreče.

Bogato literaturo o Alpah in alpinizmu ima knjižnica Delavske zbornice. Tam dobite tudi najlepše potopise iz vseh delov in dežel sveta.

MLADINSKI VESTNIK.

Delavski mladini.

Uredništvo »Svobode« je ustanovilo v svojem listu poseben del za delavsko mladino pod naslovom »Mladinski vestnik«. Radi bi ustanovili za vas poseben mladinski list, toda razmere zaenkrat tega ne dopuščajo. Vendar pa je začetek tu in iz tega začetka lahko prav kmalu zraste veliko gibanje delavske mladine.

Povdarjamo — delavske mladine! Sinovi in hčere delavcev! Naš mladi naraščaj, naš up, naša bodočnost! Delavstvo vsega sveta polaga na svojo mladino največje nade, zakaj vi ste mladi, vi ste kakor žareče železo, iz katerega hočemo skovati močno in zdravo delavsko pokolenje.

»Mladinski vestnik« bo prinašal predvsem čtivo, ki mora zanimati vsakega mladega človeka. Zavedajte se, da se mlad človek najlažje uči! Zavedajte se, da je treba človeku mnogo znanja, posebno pa delavcu,

ki s svojimi rokami in stroji preoblikuje svet. »Mladinski vestnik« bo pri-
našal poročila o gibanju delavske mladine drugih držav. »Mladinski
vestnik« se bo zavzemal, da bo naša delavska kulturna organizacija
»Svoboda« posvečala več časa nam, mladini, zakaj četudi smo mladi,
hočemo biti člani te organizacije. »Mladinski vestnik« bo vedno zahteval
svoje pravice na deležu delavske kulture. »Mladinski vestnik« mora
postati sčasoma živa vez med delavsko mladino in vsem kulturnim
gibanjem našega delavstva. Zato pa je nujno potrebno, da vi sami sode-
lujete v »Mladinskem vestniku«. Urednik bo z veseljem sprejemal vaše
dopise. Pišite! Pišite mu, kako živite! Kaj vam ugaja in kaj vam ne
ugaja v šoli, pri mojstru, doma. Sporočajte delavske nesreče, ki se do-
gajajo v vašem kraju. Sporočite mu želje glede knjig, ki bi jih radi
čitali. Napišite nam svoje misli, ko ste čitali prvo našo knjigo za delav-
sko mladino, »Rudija«. Vadite se v pisanju in poskušajte napisati kako
povest ali pesem iz vašega življenja. Če bo lepo napisano, bomo spis
priobčili v »Mladinskem vestniku«.

»Mladinski vestnik« bo priobčeval navodila za izlete, za taborenja
delavske mladine. Pomislite, kako močni in ponosni delavci boste, če
boste dozorevali v zdravju in izobrazbi!

Delavska mladina, na dan! Sodeluj in nam pomagaj ustvariti lepšo
bodočnost!

Vse dopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »Svobode«, Ljubljana,
Palača Delavske zbornice, Miklošičeva cesta.

G. W. Pijet:

Noč brez jutra.

Od vzhoda sem je zadivjal na obrežje oster veter. Sneg in toča sta
zasipala monterje in semintja begajočega inženjerja. Kabel mora v zemljo,
pa naj pride karkoli. Inženjerjeva povelja so ostro odjeknila v vihar.
Monterji so zasipavali z oledenelimi, otrplimi rokami kabel v zemljo.
Kamorkoli so se ozrli — sama žalostna nepregledna litavska ravan. Pred
njimi bela ploskev zamrzlega Vzhodnega morja, preko katerega je
drla vihra.

Vedno huje je divjal vihar. Monterji so se privezali na težki kabel,
da jih ne prevrne. Na bradah in obrvih se jim je napravila ledena skorja.
Z veliko težavo, vendar pa z neupogljivo voljo, so vztrajali pri svojem
delu. Globoko v zemljo se je zarival kabel, ki so ga polagali iz Švedske
v Rigo.

Na tem prostoru je delalo petintrideset monterjev in pomožnih de-
lavcev. Bili so Nemci, Švedi in Norvežani. Inženjer, strokovnjak za taka
dela, je bil Nemec in je bil v službi nekega velikega nemškega podjetja.
Imel je pač nalog, kakor vsi taki uslužbenci, da ne prizanaša delavcem.

Votlo bobnenje je prodrlo iz viharja. Inženjer se je ozrl in je videl,
kako se je v silnem viharju sesula njihova baraka in kako je odnašal
vihar deske na vse strani. Prestrašil se je. Sedaj so ostali sredi te
ogromne samote brez zavetja. In zima je prirohnela kar preko noči —
ko niso bili niti najmanj pripravljeni nanjo.

Vedno bolj strašna je bila vihra. Zajedala se je v obraz, rezala kožo.
Obupno so se oprijemali delavci težkega kabla. Inženjerja je vrglo po
tleh. Splazil se je po vseh štirih do kabla in ukazal odhod, zakaj na vsak
način morajo najti kako zavetje, sicer poginejo vsi.

Vsi delavci so se stisnili v gručo. Okoli teles so si privezali vrvi, da jih ni vihar razgnal narazen. Čisto beli so bili, kakor da bi se premikali po ravnini kot ena sama ogromna ledena kepa. Molčali so. Razdivjane prasile pa so tulile pošastno. Tako so tavalili že več ur. Nebo je bilo temno. Bela zemlja pa je bila svetla in se je bleščala in veter je trgal z nje oblake osneženega prahu.

Čez kolena so gazili sneg. Težko in mučno so hodili. Pljuča so sopihala kakor ugašajoči kotli.

S peklenskim truščem je razsajal vihar. Orkan se je zaganjal vanje in jih trgal od vrvi. Inženjer se je venomer obračal po delavcih. Izgubljen bi bil, če bi zašel od njih.

Tedaj se je neki delavec zgrudil na tla. Prvi, ki je bil privezan z njim, ga je še vlekel nekaj metrov naprej, potem pa so vsi obstali. Niti ganili se niso. Trgali in nategovali so vrvi. Inženjer je ukazal, da puste onemoglega delavca tu. Bal se je smrti, pa je hotel čimpreje doseči zavetje.

Delavci pa se niso zmenili za povelje priganjača. Otrplega tovariša so naložili na rame. In še težje so hodili sedaj. Mnogokrat bi se kmalu udrli v globoke snežne sipine. Do trebuha jim je segal sneg.

Tedaj je zadonel pod njihovimi nogami votel, skrivnostni glas — kakor da bi se zemlja lomila. Inženjer se je zgrozil. Bili so na ledu, — na Vzhodnem morju! — —

Pred njim so šepali monterji. Oni niso slutili, kje se nahajajo.

Zdirjal je pet metrov, ki ga je ločilo od gruče, s poslednjimi močmi in obraz se mu je ves spačil od groze. Zakričal je: »Na ledu smo! Zašli smo!«

Delavci pa so korakali kar naprej. Nobenega človeškega glasu ni bilo slišati. Smrtni strah se je boril z življenjem. Stali so na ledu. Otrpli in brezizrazni so bili njih obrazi.

Inženjer je taval za njimi kakor pretepen pes. Kaj naj stori? Sam naprej? Zatrepetal je že ob sami misli, da bi mogel biti sam v tej vihri. Če bo že šel v smrt — tedaj bo šel skupaj z delavci.

Snega ni bilo toliko na ledu. Sedaj so lahko hitreje hodili. Inženjer se je silno trudil, da jih je sproti dohajal.

Neizprosni mraz je mučil ljudi. Okrog in okrog njih je pokal led in se klal. Vsak trenutek so pričakovali, da jim zazija nasproti velika razpoklina, ki jih bo požrla.

Zopet je zadonelo votlo bobnenje iz ledu. Od vseh strani so se risale v led globoke raze.

Živci delavcev so bili izčrpani do skrajnosti. V glavah jim je gorelo. Vsaka sekunda jih je bolj približala smrti.

Naenkrat so začutile njihove noge vodo. Monterji so zakričali in pričeli bežati nazaj... Smrtna groza jih je priganjala. Toda niso ušli. Na veliki ledeni plošči so plavali po širokem morju.

Stisnili so se skupaj. Položili so svojega mrtvega tovariša na tla. Prestrašili so se njegovega mrtvega, ledenega obraza. Led v očeh. Nepremično je ležal tovariš. Vsi so strmeli nanj z zastrtimi pogledi. Obličje smrti!...

Ledena ploskev je šla po toku vedno dalje. Mrzel vihar je grizel živce teh smrti zapisanih ljudi. V ploskev se je zaletavala voda in razjedala led. Vedno bolj na kup so lezli, grel so se drug drugega in se

tolažili. Okoli njih so pljuskali valovi, ostrili so robove in se često prelivali po plošči. Vedno manjša je bila ploskev, tanjša in tanjša. Noč je bila črna. Strašna, grozna slutnja ter lakota in mraz sta jim ugrabila poslednje upanje.

Inženjer se je zaril s svojimi očmi v noč. Mala iskrica upanja je pa vendarle še tlela v njih.

Krik je prerezal temo. Krik iz daljave. Naraščal je. Parnik.

Toliko, da ni pobesnel od razburjenosti. Poskočil je med delavce in jih prebudil iz otrplega obupa. Kričal je, da so se mu žile nabrekle na vratu.

Vsi so obupno tulili in mahali proti parniku. Parnik se je mirno tipal med ledenimi ploščami in se ni zmenil za umirajoče.

Še obupneje so tulili. Njih poslednja volja. Da, to je bila njih poslednja volja.

Inženjer že ni mogel več kričati. Obupno so sledile njegove oči parniku. Za očesom pa so divjale misli. Da, ena se je prav posebno zajedla. Strgal je z mrtveca obleko, poiskal po žepih vžigalnice, razpostavil delavce v krog in je poskušal zapaliti obleko. Po nekaterih neuspehih je zagorela. Suha kožna podloga sukne je vzplamtela. Pograbil je to gorečo obleko in jo pričel vihteti nad glavo. Kolena so se šibila. Telo je trepetalo od mraza. Obraz je bil plav. Žile so se čezmerno napele.

Pogledi monterjev so begali za parnikom. Pričeli so znova tuliti. Tedaj se jim je izvil en sam krik. Konica žarometa je s svojo svetlobo tipala v noč. Parnik je obstal, se zaokrenil in se tipal k plošči.

Inženjer se je sesedel. Delavci so znova zažgali obleko, ki je samo tlela.

Počasi in previdno se je bližal parnik. Žaromet je iskal po okolici ugaslega ognja.

Monterji so razburjeno letali semintja. Njih oči so mrzlično kričale po pomoči.

Parnik je pričel previdno potiskati ploščo k bregu. Druge rešitve ni bilo, zakaj vsak čas je pretila nevarnost, da se plošča sesuje. Vedno več vode je pljuskovalo preko ledu. Vedno manj je bilo. Smrt in življenje sta si gledala iz oči v oči.

Vedno previdnejše se je gibal parnik naprej. Vsa posadka je stala na krovu. Čolni so bili pripravljeni. Parnik ni smel voziti naprej zaradi skalovitega dna. Spustili so tri čolne. Spretno so se gibali med ploščami.

Na ploščo je stopila voda. Led se je pričel potapljati. Smrt je prežala nanje. Obupanci so nestrpnost pričakovali čoln.

Z dolgimi drogovi so mornarji odrivali led in privozili tik k plošči. Drogove so položili tako, da so se lahko po njih splazili delavci v čoln. Kakor zveri so planili delavci na rešilne čolne, kjer so onemogli popadali na tla.

Tedaj pa se je plošča nagnila in truplo s štirimi monterji vred je zdrčalo v morje. Po dolgem trudu so enega rešili, drugi pa so izginili za vedno... Ostali so počivali v kabinah ruskega parnika.

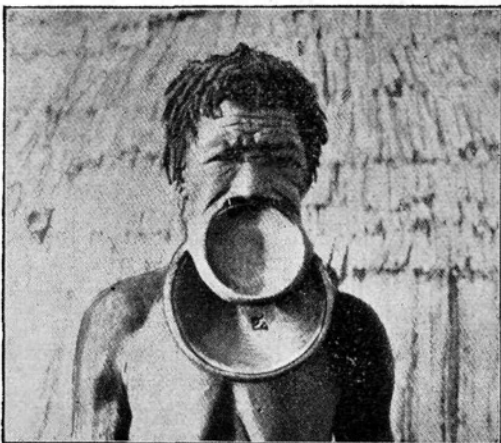
Preko plavajočih plošč se je zaspano dvignilo zamegleno solnce, nad Vzhodno morje, nad grob mrtvih, ki jim ni bilo dano dočakati jutra. In dvignilo se je solnce, dvignilo iz morja kakor gola roka, v kateri je zagorela plamenica...

Parnik je ta čas vozil rešence v pristanišče.

Iz življenja primitivnih narodov.

Življenje primitivnih narodov je prepojeno s skrivnostnimi navadami in običaji. Njihovi ljudski prazniki, ki jih obhajajo ob vsakem važnejšem dogodku, so za nas skoroda nepojmljivi. Posebno svečano praznujejo dneve, ko dosežejo dečki in deklice mladeniško dobo, ko jih roč sprejme v krog doraslih mož in žen. Bambaraneški zamorci v francoskem Sudanu praznujejo to takole: Rod se v dolgem sprevodu z muziko poda v svetišče. V sredi svetišča stoji drevo — prestol boga. Po divjem kričanju nastane naenkrat grobna tišina. Novinci se pripognejo s čelom do tal in morajo ostati v tej poziciji zelo dolgo časa. Posvečene pesmi pretresajo ozračje, ko opravljajo čarovniki svoje molitve in zakletve. Po tem opravilu gredo odrasli domov — mladeniči pa ostanejo v svetišču 14 dni. Vsak dan jih obiščejo odrasli — toda ti obiski so v zvezi z mučenjem. Novinci morajo namreč prestati nešteto muk, preden jih rod sprejme v svojo zvezo. S plamenicami jim žgejo prsi in hrbet, povijajo jih v trnje, bičajo jih in jim v rane nasipajo popra. Ko so prestali to štirinajstdnevno trpinčenje, priredijo »sveti ples«. Med plesom se to trpinčenje nadaljuje toliko časa, dokler s krvjo oblitni ne obleže na tleh. Seveda pa ne sme nihče zakričati od bolečin — zakaj potem se njegov sprejem v zvezo odraslih preloži za eno leto.

Neki še necivilizirani indijski rod praznuje ta obred še na bolj grozen način. Novinci prebijajo štiri dni in noči v posebni koči. Ta čas ne smejo ne jesti, ne

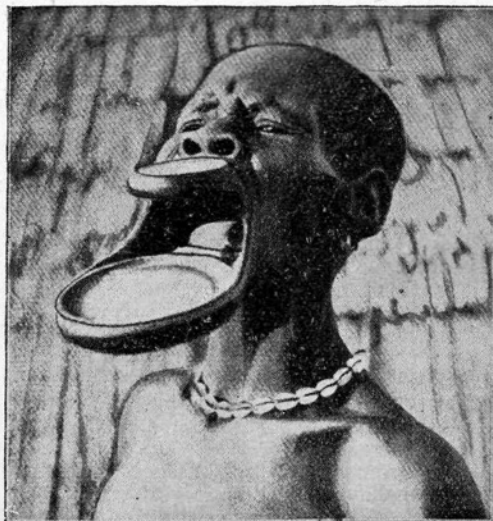

piti ne spati. Ko so to prestali, jim prereže čarovnik na rami in na prsih kos mesa, skozi katerega vtakne palico. Slične ureze jim pozneje napravijo po vsem telesu. Vse te zareze pretaknejo s palicami. Potem privežejo palice z vrvmi in jih obesijo na drevo. Ostale rane pa še obtežijo s težkimi predmeti, s ščiti, kopji, ločanjami itd. Po preteku osmih minut jih spustijo na tla in tedaj morajo te žive rane napraviti še vztrajni tek, dokler se vsled izgube krvi in onemoglosti ne zgrudijo na tla.

Pričujoči dve sliki pa nam kažeta popačenje obraza zamork. Tudi tako popačenje se opravlja z velikimi svečanostmi. Toda to se ne zgodi kar naenkrat, temveč traja ta procedura več let. Ze majhni deklici napravijo na ustnicah rano. V to rano polagajo kamenčke, koščke lesa, kosti — in to vedno večje kose, dokler ne sprejme rana kar celega kroznika. Ko se jim zdi, da so že dovolj lepe, puste rano zaceliti — in kroznik je vraščen v meso. Seveda ženske ne morejo niti govoriti — in predstavljajte si, kako ti to ropoče, kadar se več takih žensk v vasi skrega!

Strašni se nam zde ti običaji. Toda pomislimo, da se še danes z navdušenjem predava v šolah o Špartancih, ki so imeli prav slične običaje. Saj so jih ob gotovih praznikih bičali do krvi. Starši so gledali to trpinčenje svoje dece — in so jih še vzpodbujali, zakaj gorje onemu, ki bi zakričal od bolečin!

Države, ki imajo v svoji posesti kolonije, se ne menijo dosti za odpravo takih nečloveških običajev. Glavni cilj jim je pač izkoriščanje pridobljene zemlje in njene prebivalstva.

Rdeče postolke.

Delavsko mladinsko gibanje je v Avstriji in Nemčiji silno razvito. Socialistična mladina posebno živahno deluje v delavski skautski organizaciji, ki bi se ji po naše reklo »Rdeče postolke«. Namen te organizacije je predvsem, da navaja delavsko mladino k spoznavanju narave. Prireja izlete, posebno pa taborenja v prosti naravi. Treba bo tudi pri nas misliti na to. Baš te dni se je ustanovilo v Ljubljani Društvo prijateljev prirode, ki je namenjeno predvsem delavstvu. Pri društvu se bo v najkrajšem času ustanovila tudi mladinska sekcija. Kakor hitro bo vse urejeno, bo dano tudi naši delavski mladini, organizirati se v organizaciji, ki ima tako lep namen.

Kje je najmrzleje na naši zemlji.

Včasih so ljudje menili, da je najmrzleje na obeh tečajih, najbolj vroče pa ob ekvatorju. Toda temu ni tako. Najmrzlejši kraj na svetu je Verhojansk v Sibiriji. V tem kraju znaša povprečna temperatura zimskih mesecev 62 stopinj Celzija pod ničlo. V polarnih krajih pa znaša povprečna zimska temperatura samo 26 stopinj Celzija pod ničlo. Najnižja, do sedaj zmerjena temperatura je bila leta 1892. v Verhojansku — in sicer 68 stopinj Celzija pod ničlo. Pa tudi ni, da bi mislili, da je v Sahari najbolj vroče. Najbolj vroče mesto na svetu je Massana ob Rdečem morju, ki ima povprečno letno temperaturo 31 stopinj Celzija nad ničlo.

Delavski oder: »Vstajenje«.

V nedeljo, dne 1. decembra 1929 bo otvoril Delavski oder »Svobode« v palači Delavske zbornice v Ljubljani svojo novo sezono z uprizoritvijo dramatizacije Tolstega roman »Vstajenje«. Vsebina tega ogromnega dela je v svoji oderski obdelavi zgoščena v petih dejanjih, ki si sledijo v zaporednem časovnem razvoju. Podajamo kratko vsebino.

I. dejanje. Idilično mirna graščina stare tete kneza Nehljudova Sonje. Dejanje se vrši na velikonočni praznik, okoli polnoči. Mladi gardni oficir knez Dmitrij Ivanovič Nehljudov je došel za en dan na obisk, da ugoditi prošnji svoje tete in vidi mlado varovanko Katjušo, s katero sta si

Razne zanimive številke.

Za naše pojme je kraljiček najmanjša in najbolj lahka ptica. Vendar pa žive ptice kolibriji, ki tehtajo samo 2 grama.

Zračunali so, da se nahaja v 1000 kg morske vode 32—60 miligramov zlata. Če bi hoteli pridobiti na ta način 1 kg zlata bi morali predelati 300 milijonov kilogramov morske vode. Vsa morja na svetu vsebujejo v sebi zlata v vrednosti 70.000 bilijonov dinarjev.

Če z zavoro ustavijo brzovlak, ki vozi s hitrostjo 70 km na uro, se nekaj sile sprosti pri tem. S to silo bi lahko skuhali 226 litrov vode, ali pa dvignili človeka 140 km visoko.

Vsako ve, da se premika svetloba v eni sami sekundi za 300.000 km. Proga, ki jo napravi svetloba v enem letu, se imenuje eno svetlobno leto, in to je merška enota v zvezdoslovju. Ker ima leto 32.565.926 sekund — tedaj znaša proga enega svetlobnega leta okroglo 9 in pol bilijonov kilometrov. Brzovlak bi rabil za to progo 12 milijonov let.

Malokdo ve za starost posameznih živali. Deževnik živi 10 let, pajki 1—2 leti. Čebela-delavka živi 6 tednov, matica pa do 5 let. Žabica-rega dočaka 10 let, mravljica celo 15 let. Školjke žive 100 let. Sinica živi do 18 let, kanarček 24, štorčja 70, gos do 100 let, labud 102 leti. Tudi papiga preživi 100 let. Domače živali pa: mačka 22 let, pes 28, konj 40—60 let in osel do 100 let.

Dramatika.

bila prijatelja iz otroških let. Že naslednjega dne odhaja s svojim polkom na jug, na mejo, kjer se bo bojeval s Turki. Na mladega peterburškega veseljaka napravi staromodno in preprosto življenje, kate-rega se tu živi, ugoden vtis, kup spominov se vzbudi v njem, najlepši med njimi — Katjuša. Par let je minulo, kar je ni videl. Od tedaj je dosti živel in se močno izpremenil. Zavrgel je filozofske misli vseučiliških let o brezkončnem spolnjenju, važnosti in krasoti dela in o nepravični razdelitvi posestev, ter se popolnoma vdal uživanju: ženska mu je bila najlepši pramen že preizkušenega razkošja strasti. Zato v Katjuši ne vidi več otroka. In ona — mlada, polna, gardni oficir, spomini, velikonočni prazniki, noč, strast:

usta so našla usta. Katjuša se vda mlademu knezu.

II. dejanje. Devet let kasneje. Posve-tovalnica porotnikov. Med njimi knez Nehljudov, ki je med tem opustil vojaško službo in živi brezskrbno izživljanje bogatega aristokrata. Na dogodke pred leti je bil že skoro pozabil. Tega dne pa se mu nenadno obnove v spominu z grozno obtožbo samega sebe: obtoženka Maslova, ki je obdolžena, da je zastrupila v javni hiši, kjer je bila, bogatega trgovca, je njegova nekdanja prijateljica Katja. Izve, da je imela z njim otroka, da jo je teta pog-nala iz hiše. Otrok je umrl. Počasi je propadala — socialna beda — služkinja — prostitutka — jetnišnica. Mnogo, mnogo je prestala. Vsa ta leta so bila zanj en sam niz ponižanj, hrepenenj, še hujših padcev. Nehljudov se jasno zave svoje krivde: vest. Obsodba: 20 let prisilne je-če. V Sibirijo... Nehljudov piše prošnjo za razveljavljenje razsodbe. Najame naj-boljšega odvetnika. Katja ga med porot-niki ni spoznala.

III. dejanje. Celica v ženski kaznilnici. Vsa žalostna groza ruskih ječ. Kaznenke: Karabljova, ki je umorila svojega moža, gospodinja celice, je najdalje tu, zato sme tovarišicam prodajati žganje. Rdeča, mla-da prostitutka iz Moskve, ki je utopila otroka, Stara, ki zdihuje za svojim možem, katerega je morala zapustiti: »Požrle ga bodo uši«, mlada, nežna Fedorja, ki je 15 letna en dan pred poroko zastrupila za-ročenca, ker bi se morala z njim na silo poročiti; kasneje se je z njim sprijateljila, ga vzljubila, poročila in sedaj jo bo spremljal v prognanstvo v Sibirijo. In še par drugih. Med njimi Katja, ki je došla sem pravzaprav po »justični pomoti«, ker je dokazano, da ni vedoma zagrešila zločina. Katja zaprepaščena gleda vso to zbrano družbo, ki jo hitro sprejme vase in prične uvajati v novi način življenja: prodaja ji žganja. Katja pije... Nepričakovan obisk se ji najavi: Knez Nehljudov. Ni ga takoj spoznala. Že dolga leta ga ni videla. Sedaj spomin: njena prva ljubezen, njena sreča, njena propast. V besnem navalu čustev in strasti mu z grobo odurnostjo pijanosti spljuje v lice ves svoj bes, raz-umljivo posledico vseh mnogoletnih poni-žanj. V knezu za hip misel: zamorjena, mrtva, toda takoj se premaga in odloči, da ji pomaga. Njegova vera v njeno zo-petno vstajenje vpliva nanjo dobro. Ta slika je polna grobe realitike.

IV. dejanje. Otroška bolnica, kamor je Katjuša po prošnji kneza premeščena. Je srečna, mirna. Vrača se na pravo pot. In morda bo tudi prošnja za ponovno raz-pravo ugodno rešena! Tu se dejanje ne-nadoma preruši. Bolniški stražnik Ustinov jo že dolgo nadleguje. Sedaj pride do iz-

izbruha. Katja njegovo surovost odbije: »Ti pes.« Hrup privabi zdravnika. Katja mora nazaj v kaznilnico. Poset kneza, ki takoj izve novost. Seveda v napačni luči. Užaljen. Vendar odloči, da od svojega sklepa ne odstopi. Katja trpi. Prošnja za ponovno razpravo je bila odbita. Ostane še nada: pomiloščenje.

V. dejanje. Kaznjenci na poti v Sibi-rijo. Tu so zločincem priključeni tudi po-litični kaznjenci. Revolucionarji. Anarhisti. Živ kontrast teh ljudi in častnikov in vo-jakov, ki spremljajo kaznjence. Med poli-tičnimi Simonsov, ki vzljubi Katjušo. Knez spremlja Katjo v Sibirijo. Zapustil je svoj dosedANJI način življenja, prijatelj in ro-d-bino. Posestva je razdelil kmetom. Pri-pravljen je poročiti Katjušo. Ona žrtve ne sprejme. Vesela vest: pomiloščena. Se od-loči, da poroči Simonsova. Očiščena. Vsta-jenje. Knez se vrača miren v Rusijo. H kakšnemu življenju?

In ob koncu zadnja scena, ki je ni v tekstu. Oder je čisto temen in iz te teme se dvigne četa kaznjencev. Naenkrat žar-ka luč rdečega reflektoria, v katero korakajo kaznjenci. Na čelu politični: dvignje-nih glav in radostnih obrazov. Godba. Vstajenje.

Režiser je položil vso silo dela v no-tranjo poglobitev igralcev, v doživetje, in ne v zunanjo tehniko in oderski blesk. Nekaka poduhovljena režija, ki je pri bor-benem odru, kakršen je naš, potrebna. Enotnost sloga in jasnost izraza sta mu bili prvi zapovedi. In dosti realitike. Ostri opazovalni dar Tolstega, katerega otrok je z vso jedrnatost resničnostjo risa-no opisovanje življenja teh bednih izob-čencev človeške družbe, je našlo v reži-serju dobrega interpreta.

Scena. Ne samo enostavna navadna dekoracija, temveč zlitje vseh zahtev, ki jih stavi oder: borbenost, miselnost, ču-stvo, propaganda. Scena mora igrati z igralci. Zastori. Kombinacija njih barv in luči. Napisi kot je oni v tretjem dejanju: »Beda. Prostitucija. Zločin«, govore na-zorneje od govora. Križ na steni porotne dvorane je zabavljica. Ironizira sodno pravico. Še to v pojasnilo: inscenator je moral ob svojih zamislih vedno in vedno trkati na vrata, ki se v delavskih pokretih tako težko in redko odpirajo. Denar...

Ker je »Vstajenje« prva igra, ki se igra na odru Delavske zbornice, par po-datkov o njem. Globok je 6.40 m in širok 5.70 m. Igra se v zavesah, belih, črnih, rdečih in rumenih, katere včasih izpopol-njuje nujno potrebna kulisa. Razsvetljava je dobro urejena in močna. Barvne luči, reostati, par reflektorjev.

Dvorana je zelo simpatična. Mislim, da gre vanjo krog 300 ljudi. Morda nekaj čez.

Mariborsko gledališče.

Gledališki kritik, ki piše v delavске liste in ki sam čuti proletarski, je pri nas v prav težavnem položaju. Dočim igrajo v gledališčih evropskih velemest poleg idejno zastarelih tudi moderne komade, da celo komade z izrazito socialno tendenco, se moramo pri nas zadovoljiti z vsem, kar je količikaj primerno za delavstvo. Kriterij, s katerim obsojamo in hvalimo izbiro komada, je zato pri nas mnogo bolj popustljiv kot pa pri proletarskih kritikih drugod; isto velja seveda tudi za književna dela. Bilo je treba to posebej poudariti radi čistosti mišljenja in, da ne bo kdo menil, da so dela, ki jih vsaj deloma priznamo, že izrazito proletarska.

Mariborski teater je v dobi répriz. Na novo sta bili naštudirani le: Leharjeva opereta »Piskrovez« in komedija poljske pisateljice Gabrijele Zapolske »Morala gospe Dulske«. Dasi je opereta že večkrat napolnila hišo z malomeščanskim svetom, ki se topi ob njej od sentimentalnosti, se o tej opereti niti ne izplača izgubljati besed ne prostora. — Vsaj deloma nas je zadovoljila »Morala gospe Dulske«, čeprav je spisana v starem stilu; njena snov je za nas, ki imamo to nesrečo, da živimo sami v ozkih in malenkostnih razmerah, še vedno aktualna. Zapolska nam namreč slika v tem svojem delu tipično malomeščansko družino in njen najizrazitejši produkt: zlagano in hlinjeno »moralnost«. Zapolska prav dobro obvlada dramsko tehniko in polaga veliko pažnjo na hitro se menjačo situacijo. — Z igrmo smo bili popolnoma zadovoljni. Briljiral je V. Skrbinšek (Zbyszko), ki je tudi režiral; presenetila nas je s temperamentno igrmo tudi Udovičeva (Hesja). Tudi ostali igralci so dobro dovršili svojo nalogo; pri mnogih opažamo od lanskega leta precejšen napredek.

Končno naj še pripomnimo, da je napolnilo delavstvo pri delavski predstavi Cankarjevega »Pohujšanja v dolini šentflorjanski« (26. oktobra) do zadnjega kotička gledališče; trideset »Svobodašev« je prišlo celo iz Bistrice. Predstava je vrgla mariborski »Svobodni« nad 1000 Din čistega dobička, ki se bo uporabil pozneje za ustanovitev lastnega delavskega odra. Talpa.

Socialno gledališče v Franciji in Ameriki.

Kot eden prvih v Franciji je spoznal André Antoine potrebo »ljudskega« gledališča, ki naj z izbranim repertoarjem in z nizkimi cenami napravi konec bulvarskemu šundu. Zavzemal se je za dobre predstave klasikov. Parižanom je pokazal velike dramatike Ibsena, Björnsona, Gerharta Hauptmanna. Hauptmannovi »Tkalcí« so s svojo prvo uprizoritvijo

v maju 1898 doživeli pravi vihar navdušenja med gledavci. »Galerija je vsa razburjena in grozi parterju s pestmi«, poroča Antoine v svojih spominih. Žal je bilo navdušenje večje kakor potrpežljivost za izvedbo vsega programa. Denarne težkoče in razna nasprotstva so prisilila Antoine, da se je vedno bolj umikal pred umetniško nevzgojenim okusom občinstva. Končno je utihnil. Njegovo idealno zasnovno so hoteli izvesti nasledniki Gémier, Lugné-Poë, Jacques Copeau. Literarni krogi so jih uvaževali, toda med široko delavstvo niso pridli.

Bulvarska gledališča v Parizu so žal še vedno privlačna za veliko množino delavcev, zlasti za žene in mladino. Izven teh obstojajo danes štiri »napredna« francoska gledališča (Avant-garde), ki jih vodijo Charles Dullin, Louis Jouvet, George Pitojev in Gaston Boty. Ta uprizarijajo s posebnimi inscenacijami zanimiva odrska dela (Pirandella in mlajša francoska dela) in ruske drame. V ruskih dramah igra glavne vloge Pitojeva žena, ki je čudovita igralka. Toda tudi ta gledališča so vedno bolj prisiljena radi finančnih težav igrati splošno uspešne drame kakor »Volpone«, »Maja«, ki jih igrajo po stokrat zaporedoma. To pa ogroža iskanje novih potov. Ta gledališča tudi precenjujejo umetnost režije in inscenacije — često predvajajo po vsebini povprečne igre samo zato, da dobi režiser priliko, da »se izkaže« s kako posebnostjo.

Delavčevu usodo, njene osnovne vzroke in njen kolektivni pomen je doslej gledališko doumel in oblikoval samo Pierre Hamp. On sam je ustvaril delo, ki ga v tej obliki ne najdemo doslej v nobeni literaturi; politična zgodovina dela. »Trud ljudi« obsega vsa dela, ki jih je Hamp kot delavec in delovni nadzornik temeljito spoznal, kot delavski pesnik pa oblikoval. Lugné-Poë je z uprizoritvijo njegovih del »La maison« (= firma), »la compagnie« (= železniška družba) žel splošno zanimanje, čeprav ta dela nimajo onega, kar danes Parižani od vsake igre pričakujejo, namreč: posteljo, naga telosa itd.

(V eni prejšnjih številčk smo že omenili delavsko gledališče.)

V »svobodni« Ameriki je zelo težko žeti uspehe s socialno dramo, ker tam obvlada kupčija tudi kulturo še mnogo bolj nego v Evropi. Edini, ki se mu je to posrečilo, je obenem največji ameriški dramatik O'Neill. V mladih letih se je potenal po raznih deželah, udeležil se je ekspedicije iskalec zlata v Honduras, bil je mornar, pristaniški delavec in poskušal je tudi z žurnalistiko. Njegov šef

ga je označil kot »najzagrizenejšega in najnepomirljivejšega socialnega upornika«. O'Neill ni bil nikdar literat. Njemu ni najvažnejše beseda (toda njegov jezik je čudovito tekoč), temveč življenjski problem. Prijatelji, ki so podpirali njegovo prvo ustvarjanje, so bili radikalni voditelji ameriške delavske stranke. Čeprav je v vseh njegovih simboličnih delih neskončno mnogo človeške modrosti, nas vendar bolj prevzamejo one njegove drame, ki izražajo z elementarno silo večni boj za pravico in enakopravnost. Med te drame spadajo predvsem: »Cesar Jones« (ki ga je v Nemčiji uprizoril Reinhardt), »Ana Christie« — prostitutka, ki zaman išče rešitve v pravi ljubezni, »Vsi božji otroci imajo krila« — tragika mešanega zakona med belim in črnim človekom, in »Kosmata opica«.

Smeli poskus, v dolarskem New Yorku vzdrževati resnično ljudsko gledališče, vsaj začasno ni uspel. Pet mladih pisateljev in idealistov se je zbralo (John Dos Passos, John Lawson, Mihael Gold, Jo Basshe in Francis Faragoh) in na Commercialstreet (street = cesta) otvorilo »New Playwright's Theatre« (gledališče mladih odvisnih pisateljev). Gledališče je uprizorilo »Pojoča ptica vislic« U. Sinclaira, »Stoletia« Bassha, »Internacionala« Lawsons in »Pesem o hobokih« Mihaela Golda. (Poslednjo igrata sedaj berlinski ljudski oder.)

Reakcionarni tisk jih je smešil ali pa je molčal. Navezani so bili samo na delavsko občinstvo. Ameriški delavci v svoji večini rajši obiskujejo kino. Po tem neuspehu so se pisatelji dogovorili z ameriško delavsko strokovno zvezo, ki je že organizirala petdeset odrov.

Po »Kulturwille«.

Nove socialne drame v Nemčiji.

V Berlinu so uprizorili dve novi izraziti socialni drami in sicer »Pečatni bratje Riharda Dušinskega in »Sladek, črni vojak« Ödöna Horvatha. Prva je tragedija brezposelnosti, druga pa je zajeta iz rovarjenja tajnih nemških monarhističnih organizacij. Obe sta učinkoviti, koristni in imata dramatično in pesniško vrednost. Razven teh so uprizorili tudi »§ 218« Carla Credé. Ta drama je naperjena proti § 218, ki strogo kaznuje odpravo plodu.

Po »Kulturwille«.

Erwin Piscator, Das politische Theater. Adalbert Schultz Verlag, Berlin. — 262 strani.

Erwin Piscator je brezdvomno najmodernejši nemški gledališki režiser. Njegovo delo zna ceniti zlasti berlinski proletarijat, kajti Piscator ni samo ustanovil

v Berlinu delavskega gledališča, temveč je uprizarjal v tem gledališču samo izrazite delavske komade, ki imajo namen buditi v delavcu proletarsko zavest. Pred kratkim je izdal obširno knjigo o svojem delu. Knjigo odlikuje neustrašna borbenost za proletarsko umetnost, obenem jo pa moramo smatrati za kažipot v bodoči razvoj gledališke umetnosti. Piscator je uvedel v svoje gledališče novosti, o katerih meščanski gledališki ravnatelji niti sanjati ne upajo. Razdril je pred vsem dosedanje notranjost gledališča, ki predstavlja z ložami, parterjem, balkonom in galerijo preostanek nekdanjega feudalnega družabnega reda; namesto fega je dal postaviti zvišane sedeže v polkrogu. S tem je bila že na zunaj poudarjena enakopravnost vseh gledaliških obiskovalcev. Pa tudi oder je z raznimi mašinerijami in modernimi konstrukcijami popolnoma preuredil; šele tako je postalo mogoče uprizorjati moderne komade, ki nam kažejo sodobno tehniko. Zlasti sta važni dve Piscatorjevi pridobitvi, in sicer: filmski vložki, ki naj pokažejo gledalcu ono, česar iz tehničnih ozirov ni mogoče prikazati na odru (n. pr. razburkano morje, napad na fronti, ogromne delavske demonstracije), in tekoči trak, na katerem se pomikajo lesene lutke, ki prikazujejo različne tipe iz sodobnega uličnega življenja; tekoči trak je z velikim uspehom prvič uporabil pri »Švejk«u. — Radi teh pridobitev, ki odgovarjajo novsem duhu modernega časa, je postala danes mogoča uprizoritev tehnično še tako kompliciranega komada, seveda, če so na razpolago denarna sredstva. Teh. žal. Piscator ni imel dovolj — saj so bili stalni obiskovalci njegovega gledališča večinoma le delavci, ki so plačali malenkostno vstopnino. Prav radi premajhnih denarnih sredstev pa je bil njegov theater v stalni krizi. Piscator je imel v Nemčiji enega velikega sovražnika, namreč reakcionarno časopisje; a to mu ni moglo škodovati, temveč mu je delalo z napadi celo — brezplačno reklamo.

Jasno je, da Piscator ni naenkrat našel vsega, temveč je neprestano poizkušal in prenavljal, dokler ni našel končne prave oblike. Njegov način režije je plod desetletnega premišljevanja in desetletnih bojev; o njih nam ve povedati knjiga več kot dovolj.

Knjiga sama je sijajno opremljena; krasi jo nad sto fotomontaž in fotografij posameznih scen. Razen tega je znal pisatelj temperamentno pisani knjigi zvišati zanimivost s posebno, docela moderno razvrstitvijo teksta: različnih pripomb in pojasnil ni dal namreč tiskati pod črto, temveč ob strani,

Delo samo je važno še iz drugega ozira: predstavlja namreč sicer nesistematsko, a vendar izredno dobro oznako moderne proletarske umetnosti, njenih

temeljev in idej. Zato tega dela ne priporočamo samo našim gledališkim režiserjem, temveč vsem, ki se resno bavijo s študijem socialne umetnosti. — Talpa.

Pevska podzveza.

»Pesem revolucionarjev«. V založbi »Zbori« je izšla po Slavku Ostercu komponirana pesem našega pesnika Toneta Seliškarja »Pesem revolucionarjev« — za moški zbor. Vsem zborom »Svobode« jo

toplo priporočamo. Naslov za naročila je: Pevsko društvo »Ljubljanski Zvon«, Ljubljana. V isti založbi izidejo tudi Seliškarjevi »Sedmorojenčki«.

— — —

Telovadba in sport.

SK Svoboda v Avstriji.

Ljubljanska Svoboda je gostovala v nedeljo 10. ter na avstrijski državni praznik 12. novembra t. l. v Knittelfeldu ter igrala proti tamošnjemu delavskemu klubu »Red Star«.

»Red Star« je bil 4 leta provincionalni prvak Štajerske ter je vsakemu še tako močnemu klubu žilav nasprotnik. V šestih tekmah z zmago nad »Red Star« Wien 3 : 1, »Semmeringer Sport-Vereinigung« 5 : 3, »Hakoah« Wien 2 : 0, Kapfenberger SK 3 : 1 itd. si je pridobil preko 30 pokalov. Ima dobro vibrano enajstorico, v kateri se nahajata tudi dva internacionalca. Moštvo goji hitro igro kratkih pasov.

Svobodaši so nepričakovano naleteli na zelo močnega nasprotnika ter prvi dan po lepi igri zgubili s 2 : 3 (1 : 2).

V prvem polčasu so izvedli krasno igro. Napadi so se menjavali ter je »Svoboda« že v 6 minutah dosegla gol s strelom iz kota, ki ga pa sodnik vsled remplanja golmana ni priznal. V 9 min. doseže »Svoboda« po desnem krilu zopet gol.

Domačini so s svojim dobrim napadom dosegli v 31 in 38 min. dva gola.

V drugem polčasu je »Svoboda« nekoliko popustila ter je Red Star v 30 min. dosegel tretji gol. Po menjajočih se napadih doseže »Svoboda« v 38 min. drugi gol. Rezultat se do konca ne izpremeni.

Drugega dne so domačini nastopili v nekoliko izpremenjeni postavi. Svobodaši so dali vse iz sebe ter je ostala s 3 : 3 (0 : 1) neodločena.

Prvi polčas so imeli domačini igro popolnoma v svojih rokah. Že v 6 minuti so dosegli prvi gol.

V drugem polčasu je zaigrala Svoboda mnogo bolje, vendar pa so domačini že v 6 min. drugega polčasa dosegli drugi gol. Napadi so se menjali in Svoboda doseže v 10 min. prvi gol. Domačini močno napadajo ter dosežejo v 20 min. tretji gol. Drugi gol zabije Svoboda v 30 min. iz enajstmetrovke ter v 40 min. izravna. Zadnje minute »Svoboda« močno pritiska, a dobra obramba z izvrstnim vratarjem vse ubrani.

Publike kakih 1000, ki je z burnim odobravanjem sledila poteku igre. Svo-

bodaši so bili deležni velikega aplavza ter jim je publika pri raznih lepih napadih glasno pritrdjevala. Tekme se je udeležilo mnogo tamošnjih Slovencev, ki so si šteli v veselje pozdraviti svoje sorojake. Pri prihodu in odhodu so tamošnji delavci v množicah navdušeno pozdravljali ljubljanske »Svobodaše«.

Tekmi je dobro sodil Deutschmann iz Graza.

Iz delavskega sportnega gibanja v Jugoslaviji.

Ljubljana. 13. okt. 1929. S. K. Svoboda, Ljubljana : ZSK Hermes, Ljubljana 0 : 2 (0 : 1). Prvenstvena tekma, v kateri je izgubila Svoboda: kot močnejše moštvo, ki se je nahajalo v stalni premoči, dve točki. Kriv poraza je v največji meri napad, ki ni znal izrabiti nobene od številnih ugodnih šans.

SK Grafika : SK Krakovo 7 : 0 (4 : 0).

20. okt. 1929. SK Svoboda, Ljubljana : ASK Primorje, Ljubljana 0 : 10 (0 : 4). Prvenstvena tekma, v kateri je moštvo Svobode docela odpovedalo in to kljub odprti igri.

SK Svoboda, Ljubljana rez. : ASK Primorje rez. 2 : 2 (0 : 0). Prvenstvena tekma rezerv. Lepa igra mladih Svobodašev, ki bi po poteku igre zaslužili zmago.

SK Grafika : SK Slavija 3 : 0 (1 : 0).

27. okt. 1929. SK Grafika : SK Natar 3 : 0 (1 : 0).

1. nov. 1929. SK Svoboda, Ljubljana : SK Celje, Celje 4 : 2 (2 : 0). Prijateljska tekma.

10. nov. 1929. SK Svoboda, Ljubljana rez. : SK Jadran, Ljubljana rez. 4 : 2 : 2. Prvenstvena tekma rezerv.

10. nov. 1929. SK Grafika, Ljubljana : SK Slovan, Ljubljana 2 : 3 (2 : 1).

Maribor. 13. okt. 1929. SK Svoboda, Maribor : SK Rapid, Maribor 0 : 3 p. f.

Celje. 10. nov. 1929. SK Olimp I, Celje : ASK Primorje rez. 2 : 2 (1 : 1).

Trbovlje. 10. nov. 1929. SK Dobra, Trbovlje : SK Trbovlje 2 : 5 (1 : 5). Pozkusna tekma za sprejem v LNP.

Jesenice. 20. okt. 1929. SK Svoboda, Jesenice : SK Bratstvo, Jesenice 4 : 2.

SK Svoboda, Jesenice rez. : SK Bratstvo, Jesenice rez. 0 : 5.

27. okt. 1929. SK Svoboda, Jesenice : SK Svoboda, Ljubljana rez. 1 : 7 (0 : 4).

Sarajevo. 6. okt. 1929. SK Hajduk : SK Slavija 1 : 0.

13. okt. 1929. SK Borac : Sašk, Sarajevo 0 : 2 (0 : 0).

20. okt. 1929. SK Hajduk : SK Slavija 1 : 3 (1 : 3).

Mostar. 13. okt. 1929. Velež : JŠK 2 : 1.

Travnik. 13. okt. 1929. Plamen : Bojna 3 : 1.

Zagreb. 10. nov. 1929. Železničar : Gradjanski 0 : 1 (0 : 0).

Grafičar : Makabi 2 : 2.

Osijek. 10. nov. 1929. Železničar : Slavija 0 : 7.

Novi Sad. 13. okt. 1929. Radnički NS : Mačva, Šabac 6 : 6 (4 : 3).

20. okt. 1929. Radnički NS : NAK 4 : 3 (1 : 2).

27. okt. 1929. Grafičar jun. : Obilić jun. 1 : 1.

Radnički : Vojvodina 4 : 1 (2 : 0).

10. nov. 1929. Radnički : NAK 4 : 3.

Vel. Bečkerek. 27. okt. 1929. Radnički : Borac 0 : 3 (0 : 2)

10. nov. 1929. Radnički : Železnički 1 : 1.

Subotica. 20. okt. 1929. Ferum : SMTK 2 : 0 (0 : 0).

27. okt. 1929. SMTK : Bačka 1 : 2 (0 : 1).

Vršac. 20. okt. 1929. Radnički : Dušan Silni 1 : 2.

Beograd. 13. okt. 1929. Železničar : Vitez 0 : 2 (0 : 0).

20. okt. 1929. Grafičar : Soko 2 : 8 (1 : 3).

20. okt. 1929. Železničar : Sloga 1 : 3 (0 : 1).

27. okt. 1929. Grafičar : Obilić 3 : 5 (1 : 0).

Radnički : Slavija 1 : 2 (0 : 0).

Železničar : Zašk 1 : 0 (0 : 0).

Grafičar rez. : Obilić rez. 2 : 0.

3. nov. 1929. Grafičar : BSK 0 : 6 (0 : 1).

Radnički : Ruski 2 : 2 (2 : 0).

10. nov. 1929. Grafičar : Jugoslavija 3 : 5 (3 : 0).

Grafičar rez. : Jugoslavija rez. 1 : 4 (0 : 3).

Grafičar jun. : Jugoslavija jun. 0 : 8 (0 : 4).

Radnički : Hajduk 2 : 1 (1 : 0).

Niš. 13. okt. 1929. Grafičar : Pobjeda 1 : 2 (1 : 1).

20. okt. 1929. Železničar : Gradjanski 3 : 1.

Požarevac. 13. okt. 1929. Mladi Radniki : Viktorija 0 : 9 (0 : 4).

Peti kongres Socijalistične delavske športne Internacionalne (SASI).

Od 12. do 14. oktobra t. l. je zboroval v Pragi mednarodni parlament delavskega športa. Zelo obsežno delo je čakalo delegate, kajti ni bilo treba rešiti le

splošnih zadev organizacije, temveč veliko bolj je bilo treba začrtati pot, ki jo bo treba hoditi, da se ustvari novega, socialističnega človeka. Na to se nanašajoči problemi in referati o socialistični vzgoji, o mednarodni higijenski službi, o ženi in delavskem športu, so bili nad vse temeljito obravnavani in programatično ugotovljeni.

Pa tudi razmerje do Rdeče športne Internacionale je podvrget kongres zelo potrebni reviziji ter je ustvaril jasnost. Podvzete so bile mere, da bo mogoče delovati za notranji razvoj SASI in njenih zvez mirno in nemoteno.

Za v l. 1931 na Dunaju se vršečo Olimpijado je bil sprejet organizacijski in finančni načrt in bili so odobreni predlogi glavnega tehničnega odseka. Pomisleke, da štadijon na Dunaju ne bo pravočasno gotov, je razpršil v veliko radost delegatov sodrug prof. Tauchler.

Kongres se je vršil v dvorani Odboroveho domu (Strokovnega doma). V petek, 11. oktobra se je vršilo posvetovanje mednarodnega odbora. Ves čas kongresa mu je predsedovalo — menjajoč se sledeče predsedstvo: predsednika Internacionale Gellert (Leipzig) in Deutsch (Dunaj), častni predsednik Internacionale Bridoux (Belgija), dalje ss. Hummelhans (D. T. J. Č. Praga) in Loewe (Ustje n/L).

Kongres sam je otvoril 12. oktobra t. l. Gellert. — 79 delegatov je zastopalo 14 zvez iz 10 držav, 10 delegatov mednarodni urad in 15 gostov razne delavske institucije. Opravičili so se Amerika (nemška zveza), Holandska, Ogrska in Alzacija. Jugoslovanski delegat je bil zadržan. Jugoslovanom in Ukrajincem so bili izraženi pozdravi. Pozdravne brzojavke so poslali delavski esperantisti iz Avstrije, zveze Jugoslavije, Ogrske, Palestine in ukrajinska zveza iz Poljske.

Po spominih mrtvim delavskim telovadcem in športnikom so pozdravili zbor zastopnik praške občine Haitman, za Zvezo D. T. J. Č. Hummelhans, Müller za Zvezo iz Ustja, dr. Fr. Soukup za Socijalistično delavsko Internacionalo, dr. L. Winter za češkoslovaško socialno demokratično stranko, dr. Taub za nemško socialno demokracijo, dr. Kose za Mednarodni urad dela v Ženevi, za mladinsko Internacionalo Paul in za Socijalistično vzgojno Internacionalo dr. Max Winter (Dunaj). Ti pozdravi niso bili znak le same vljudnosti, temveč je iz vsake besede zvenel duh resničnega razumevanja telesno-vzgojnih hotenj v delavstvu in poštene volje za dosegajočega vzajemnega sodelovanja.

Soglasno je bilo sklenjeno poslati Karlu Kautskemu, staremu mojstru znanstvenega socializma, pozdravno brzojavko k 75. rojstnemu dnevu.

Enako je bila sprejeta na predlog poljskega delegata simpatijska izjava delavstvu Avstrije.

Tiskano poročilo o delovanju so izpopolnjevali ss. Deutsch, Bühren, Silaba, Koppisch in Schubert. Poročilo je bilo izdano v nemškem, francoskem in češkem jeziku ter esperantu. Ugotoviti je treba lep razvoj delavskega športa navzgor. Ako jih je bilo v letu 1920 še komaj 350.000, tedaj koraka SASI danes z armado okroglo 1.700.000 članov ponosno in svesta si cilja kot četrta vellesila mednarodnega socijalističnega proletarijata. Pa tudi uspehi tehničnega dela so z ozirom na ogromno razprostranost SASI in na skromna sredstva vsestransko zadovoljivi. Na nemški Zvezni šoli v Leipzigu izvedeni telovadni in gimnastični tečaj je bil zelo poben in je doprinesel mnogo k poenostavljenju telovadnega načina. V delu 10 strokovnih odsekov se je razpravljalo o mnogovrstnih tehničnih vprašanjih. Februarsko zborovanje tehničarjev je veljalo v glavnem pripravi na Olimpijado na Dunaju.

Vsa poročila so bila sprejeta in uradu je bila poslana razrešnica, Zvezi D. T. J. Č. in mednarodnemu tajniku S. Silabi pa posebna zahvala za njiju veliko, vzorno delo za razvoj Internacionale.

Volitve v urad niso prinesle nikakih bistvenih izprememb. Glavni tehnični odbor je bil izpopolnjen z dvema novima zastopnikoma (ss. Bühren in Riedel).

Na povabilo praškega občinskega zastopstva so se podali delegatje v soboto k sprejemu v mestno hišo, kjer jih je pozdravil dr. Štula. V nedeljo popoldne so si ogledali delegatje na željo mestne uprave tkzv. Masarykov dom v Krči, novozgrajene domove za onemogle odrasle ter za pomoči potrebno deco. Ti domovi predstavljajo trajne dokumente socialne uvidenosti in skrbstva. V zgradbah so urednični vsi principi modernega stavbarstva in higijene na občudovanja vreden način. Zvečer se je vršil na čast delegatom na Žižkovu pozdravni večer, združen s telovadno akademijo čeških in nemških delavskih telovadnih društev Prage. Delegatje so se podali tudi na grobova ss. Hummelhansove in Kejzlara, in so položili na urne z njiju pepelom šopke z rdečimi travami.

Od najvažnejših sklepov kongresa je treba omeniti sledeče:

1. II. delavska Olimpijada se vrši od 5. do 12. julija 1931 na Dunaju. Garancijski sklad znaša 2 petini dolarja

(Din 1.40) za vsakega člana Internacionalni pridruženih zvez, slavnostni prispevek 1 dolar (Din 56). V slavnostnem prispevku je obseženo: stanovanje, slavnostna knjiga, slavnostni znak, ugodnosti pri vožnjah s cestno železnico, vstop k vsem na prostem se vršecim prireditvam. Tekme v zimskem športu se bodo vršile januarja 1931 v Mürzzuschlagu. Za poslovne vodja Olimpijade je bil določen Hans Gastgeb.

V kongres SASI pričakuje, da jo bodo delavske organizacije vseh dežel čim najbolj podpirale v propagandi za to največjo mednarodno delavsko športno prireditev, ki se je kdaj vršila.

2. Strokovnemu odseku za zdravstvo pripadajo zastopniki Belgije, Českoslovaške, Francije, Nemčije in Avstrije.

3. Sklenjen je bil program za ženski sport in ustanovitev mednarodnega ženskega odseka, obstoječega iz šestih članic.

4. Vzgojni program SASI, ki je bil predložen in zagovarjan od s. Steinemanna (Švica), je bil sprejet in ustanovljen je bil stalen vzgojni odsek. Pripadajo mu Avstrija, Belgija, Českoslovaška (Praga in Ustje), Finska, Nemčija, Švica in po en zastopnik tehničnega ter ženskega odseka. Predseduje mu sodrug Steinemann. Vzgojni program je rezultat skupnih posvetovanj z zastopniki vzgojne in mladinske Internacionalne. V programu je tudi odstavek, ki določa notranjo zvezo teh treh Internacional.

5. Odnosaji z Rdečo športno Internacionalno v Moskvi so bili prekinjeni in utemeljeni s sledečim predlogom:

»Kongres SASI ugotavlja, da so komunisti pod lažno devizo enotne fronte v vseh deželah cepili delavski šport.

Kongres pa tudi ugotavlja z zadovoljstvom, da so se sodrugi zoperstavili temu zločinskemu početju z vso silo in da so odstranili zločince iz svojih zvez.

Pri tem, ko ugotavlja kongres ta dejstva, sklene:

Zveze SASI ne smejo vzdrževati nikakih stikov z Rdečo športno Internacionalno.

6. K vprašanju nogometa je bilo sklenjeno po referatu Lechnerja (Dunaj), da se sklene s praško Zvezo dogovor, ki omogoča ustanovitev delavske nogometne zveze v Českoslovaški.

Na predlog Avstrije je bil izbran kot drugi zastopnik tehničnega odseka v uradu s. Riedel (Leipzig).

V debati so govorili ss. Püchler, Riedel in Gastgeb zelo vneto za uvedbo nogometa v Českoslovaški.

7. Plavanje. Na predlog Poljske, Avstrije in Švice so obvezane deželne zveze, da nastopijo za uvedbo obligatnega šolskega pouka v plavanju.

8. Stališče napram boxaškemu športu proučuje urad in o njem se bo razpravljalo na prihodnjem kongresu pod posebno točko dnevnega reda.

9. Delovanje Mednarodnega urada dela se je vzelo z zadovoljstvom na znanje in sprejet je bil sklep, s katerim se izraža želja, da naj priredi Mednarodni urad dela preiskavo glede izrabe prostega časa pri delavstvu ter naj ugotovi, na kak način in v koliki meri deluje športno udejstvovanje proti alkoholizmu.

10. Določeno je bilo, da se vrši prihodnji kongres v Koppenhagenu.

V ponedeljek 14. oktobra je bil ta zelo uspešen kongres zaključen. Julius Deutsch je v končnem govoru reasumiral pomen dela in zaključke kongresa. »Internacionala«, peta v vseh jezikih, je bučala po dvorani in z zagotovilo »Na svidenje na Dunaju!« so se poslovlili delegatje ter zapustili Strokovni dom v Pragi.

*

S posameznimi referati se bomo bavili podrobneje prihodnjič. Cv. K.

Moč Športne Internacionalne.

Poslovno poročilo Socijalistične delavske športne Internacionalne (SASI) za leta 1927 do 1929, kaže stalen napredek navzgor. Od kongresa leta 1927 v Helsinkih je pridobila naša Internacionala na novo 117.116 članov, tako da znaša celokupno število članov 1.701.926, med tem 246.204 članic. Glavni delež na razvoju ima Avstrija. Pri vstopu v Internacionalno je imela njena zveza »Askö« 38.000 članov, danes ji pripada v 19 zvezah 272.795 članov.

Naša Internacionala je sestavljena iz spodaj navedenih držav. Kraji v oklepajih so sedeži dotične zveze, številke v oklepajih značijo število članic

Društven članov

Amerika (Newyork)	12	539	(36)
Anglija	?	4.000	(—)
Avstrija (Dunaj)	2.667	272.795	(45.156)
Belgija (Bruselj)	444	10.315	(—)
Českoslovaška (DTJ-Praga)	1.084	106.425	(21.664)
Českoslovaška (Nem. zv. - Ustje)	?	47.912	(5.834)
Danska	?	20.000	(—)
Estonska (Tallinn)	4	340	(10)
Finska (Helsinki)	305	37.223	(8.124)

	Društev Članov		
Francija (Paris)	60	4.002 (	188)
Francija (F. S. G. Strassbourg)	14	2.015 (	63)
Francija (F. S. T. Strassbourg)	249	13.550 (	1.400)
Holandska (Amsterdam)	?	4.047 (	889)
Jugoslavija (Ljubljana)	?	1.800 (	?)
Letska (Riga)	99	4.016 (	665)
Madžarska	?	1.150 (	500)
Nemčija (Berlin)	15.730	1,119.521	(155.763)
Palestina			
Poljska, Poljska (Jeruzalem)	18	5.190 (	1.470)
zv. (Varšava)	72	10.000 (	—)
Poljska, Zid. zv. (Varšava)	80	3.854 (	963)
Poljska, Nemška zv. (Königshütte)	7	2.790 (	860)
Poljska, Ukr. zv. (Lwow)	81	4.095 (	—)
Rumunija (Bukarešta)	11	2.862 (	340)
Švica (Bern)	276	23.086 (	2.279)

Delavski športniki kot rokoborci v Jugoslaviji. V Ljubljani se je vršilo 9. in 10. novembra t. l. državno prvenstvo v rokoborbi. Udeležila sta se ga poleg številnih drugih klubov tudi dva delavska kluba, in sicer Radnički, Beograd in Radnički, Senta. Delavski rokoborci so dosegli sledeče uspehe: I. Bantam-kategorija: 1. Toth (Radnički, Senta), 3. Matić (Radnički, Beograd). II. Peresna kategorija: 2. Bilitzki (Senta). III. Lahka kategorija: 2. Uzelac (Beograd). IV. Težka kategorija: 2. Milovanović (Beograd). — Ostala mesta v teh ter vsa mesta v srednji A in B kategoriji so zasedli člani meščanskih klubov.

Novi odbor Socijalistične delavske športne Internacionale tvorijo dosedanjí člani. So to: Gellert (Nemčija), dr. Deutsch (Avstrija) kot predsednika, Devlieger (Belgija), Guillevic (Francija), Steinemann (Švica) kot podpredsedniki, Silaba (Praga) kot tajnik, Wildung (Nemčija), Kalnin (Letška), Bühren (Nemčija) in Kostiainen (Finska). Na novo je poklican v odbor kot drugi zastopnik tehničnega odbora s. Riedl (Nemčija) za nogomet. Sedež Internacionale ostaja še nadalje v Pragi.

Ogrska tekmovanja v lahki atletiki v Budimpešti. Ogrski delavski šport se razveseljuje razvoja. Pretekla v Budimpešti se vršča ogrska lahkoatletska tekmovanja so imela za to poseben pomen, da je bilo poleg avstrijskih delavskih športnikov navzoče tudi lahkoatletično moštvo, ki ga je poslala Nemška telovadna in

športna zveza in je obstojala iz petih najboljših športnikov. Bilo je to prvič, da so imeli ogrski delavski lahkoatletiki priliko tekmovati z nemškimi delavskimi športniki.

Delavski športni dan na Finskem. Po nemškem vzgledu je izvedla tudi Finska delavska športna zveza (TUL) tretjo nedeljo v juniju že drugič vsedržavni delavski športni dan in je imela ponovno zaželen uspeh. V vseh krajih, kjer obstojajo Zvezina društva, so priredila ta športne slavnosti. Namen je bil pokazati javnosti mnogoličnost delavskega športa. Splošno dober obisk priča o spretnem pripravljalnem delu društev in o dobri privlačni sili delavskega športa na finsko ljudstvo.

Delavsko kolesarsko društvo v Trbovljah je priredilo 20. oktobra t. l. prvo kolesarsko dirko. Prvi je prispel na cilj Fric Ledinek, član Osrednjega delavskega kolesarskega društva v Mariboru, kot drugi Slavko Sušnik iz Zagorja in tretji Slavko Flis iz Trbovelj. Vsi so dobili lepe nagrade in diplome. Dirke so se udeležili kolesarji iz Zagorja, Jurkloštra, Sevnice in Maribora. Hrastničani so izostali.

Delavska športna zveza v Zedinjenih državah se snuje. Kakor izvemmo iz »Proletarca«, so v pripravljalnem odboru med drugimi Joseph Martinak od Čsl. delavskih telovadnih enot v Ameriki, Jerry Hajek iz St. Louisa, Samuel Gordon in Clarence Senior od socijalistične stranke. O drugem smo že zadnjič poročali.

Tudi D. T. J. prirejajo vsedržavni delavski športni dan. Zveza D. T. J. v Pragi deluje sedaj na uresničenju glavnih načel, ki jih je sprejela lansko leto v svoj novi akcijski program. Je to propagandni dan delavskega športa na način nemškega vsedržavnega delavskega športnega dneva. Ta naj se vrši vsako leto koncem poletja po vsej republiki. Tekočega leta se je vršil ta propagandni dan 15. septembra. Program zanj je vseboval vse elemente telovadbe in športa, ki se jih goji v posameznih enotah. Tako je bila prirejena poleg štafetnih in cestnih tekov ter tekov preko zaprek tudi orodna telovadba, skupne proste vaje, telovadne igre, hazena, wolleyball, taborišča skautov D. T. J. in drugo. Ena od glavnih propagandnih akcij so bili demonstrativni obhodi, ki so se vršili z udeležbo vseh organizacij delavskega gibanja. V to svrhu so bili razširjeni zelo primerni letaki v velikem številu. Vse prireditve pa so imele kot vodilni in glavni namen ter pečat agitacijo za telovadne in športne slavnosti delavske mladine v Pragi l. 1930.

Delavska zajednica švicarskih delavskih športnih in kulturnih zvez osnovana.

Osrednja vodstva Švicarske delavske telovadne in športne zveze, Švicarske delavske pevske zveze, Delavske kolesarske zveze »Solidarität«, Švicarske delavske glasbene zveze, Delavske šahovske zveze in Turističnega društva »Naturfreunde« so na več sestankih podrobno razpravljala o vprašanju združitve vseh obstoječih delavskih športnih in kulturnih organizacij v svrhu vzajemnega pospeševanja delavskega športnega in kulturnega gibanja v Švici. V prijateljskem duhu vodene razprave so dovedle do ustanovitve »Delovne zajednice švicarskih delavskih športnih in kulturnih zvez«, nazvane »Arbeitsgemeinschaft Schweiz, Arbeiter - Sport- und Kulturverbände (Asask)«. Končno veljavni pristop uvodoma navedenih organizacij je odvisen še od pristanka pristojnih inštancc posameznih organizacij. Ta ustanovitve se ne tiče samostojnosti in neodvisnosti posameznih zvez. Sprejet je bil osnutek pravil. Provizorično vodstvo »Asaska« tvorijo po en zastopnik Švic. delavske telovadne in športne zveze, Pevske zveze in Kolesarske zveze.

Delavski šport v U. S. A. Delavska telovadna in športna zveza v Zedinjenih državah Sev. Amerike, ki je pridružena Socijalistični delavski športni Internaciji, je razdelila vsled pridobitve novih društev in novih članov svoje območje v okrožja. To je bilo koristno. 2. okrožje je izvedlo v Clevelandu dobro posrečeno okrožno telovadno in športno slavlje, katerega so se kljub velikim geografičnim oddaljenostim udeležila skoro vsa društva. Poleg množinskih prostih vaj so se vršile igre in lahkoatletične prireditve. Obisk 1000 gledalcev je smatrati za sorazmerno dober. Okrožno prvenstvo v vodni žogi (water-polo) je osvojil Cleveland proti Chicagu z 2 : 1. Rokometna tekma Clevelanda proti Detroitu je končala 0 : 0. Igra v žogi s pestjo Detroita proti Chicagu pa 39 : 33. Lahkoatletični rezultati pa so med drugimi sledeči: Skok v višino ob palici: Mehwald (Detroit) 3,40 m; skok v daljavo: Mehwald 6,75 m; skok v višino: Mehwald 1,63 m; met diska: Schenk (Detroit) 30,45 m; troboj (višja skupina): Mehwald 325,5 točk; troboj (srednja skupina): Auer (Mansfeldt) 208,5 točk; troboj (športnice): Oehlmann (Detroit) 134 točk.

Belgijske priprave za delavsko Olimpijado. Belgijski delavci so pričeli že sedaj s pripravljanjem svoje reprezentance za Olimpijado 1931. leta. Nedavni kongres Belgijske delavske športne zveze je sklenil, da se vrši l. 1930 deželni zlet delavskih športnikov, ki naj bi bil generalna skušnja za prihodnjo Olimpijado. Razpi-

san je natečaj za pesem, s katero naj bi belgijski športniki nastopili v štadijonu pri otvoritvi Olimpijade in sprejeti so bili sklepi glede enotnega oblačila za moške in ženske udeležence.

Športna zveza švicarskih delavcev. Švicarski delavci so ustanovili svoje telovadno gibanje pred 55 leti. Število članov se je sukalo tako-le:

1874 —	130	1924 —	18.197
1884 —	600	1925 —	16.654
1894 —	1.000	1926 —	18.838
1904 —	2.800	1927 —	19.441
1914 —	3.800	1928 —	21.668
1919 —	6.126	1929 —	23.086

Delavski šport v Angliji. Kdor je zasledoval poročila iz mednarodnih delavskih telovadnih in športnih prireditev, je mogel opaziti odsotnost angleških delavcev na njih in se je z začudenjem izpraševal, zakaj se niso delavski predstavniki iz dežele, ki je zibelka športa, pojavljali v Frankfurtu, Dunaju, Pragi ali Nürnbergu. V tej deželi, kjer so nastale prve delavske gospodarske organizacije, se namreč delavski šport organizira šele sedaj. Organizirano delavstvo v Angliji je odhajalo v meščanske klube ali v klube, ki so jih organizirala za svoje delavce in nameščence posamezna podjetja, katera so jim gradila in vzdrževala igrišča. Za gradbo igrišč delavske organizacije niso imele predvsem zadostnih denarnih sredstev. Ni si težko predstaviti, koliko more stati zemljišče in zgraditev modernega štadijona v velikem mestu, kakor je n. pr. London. Ogromne vsote so bile potrebne za to. Poleg tega je Anglija dežela demokratskih tradicij. V njenem kulturnem življenju ni moglo biti posebne razdvojenosti med posameznimi družabnimi razredi in se zato ni občutila potreba za ustanavljanje čisto delavskih športnih društev. V zadnjem času, odkar je narasel vpliv delavstva v javnem življenju, so začele posamezne mestne občine prepuščati zemljišča in na njih graditi igrišča za delavske športnike. Tako je ustvarjena možnost za čisto delavska športna društva, ki goje za sedaj v glavnem nogomet, kroket (kriket) in tenis. Ker je bila novoosnovana angleška delavska športna zveza letos sprejeta v Socialistično delavsko športno Internacijo, bodo imeli torej Angleži na prihodnji Olimpijadi na Dunaju l. 1931 priliko, da merijo svoje moči.

Mac Donald o športu. Predsednik angleške delavske vlade Mac Donald je otvoril nedavno v svojem volilnem okrožju štadijon, zgrajen za rudarske delavce. V svojem otvorilnem govoru je poudaril potrebo graditve igrišč za moške, ženske

in deco ter se je izkazal kot velik prvrženec amaterskega športa. Rekel je med drugim: »Ni zadostno gledati druge, kako igrajo žogo. Potrebno je poizkušati to tudi sam. Še manj nam koristi, ako vemo, kje se je rodil ta ali oni igralec footballa ali rugbyja, ali koliko denarja je prejel, da prestopi iz tega kluba v onega. Sami se moramo potruditi, da igramo no-

gomet ali croquet. Jaz sem navdušen za šport in ga ljubim. Rad prisostvujem igram, ali užival bi polovico manj, ako bi si ne bil v svesti, da lahko tudi jaz malo igram. Šport je vreden samo tedaj, ako se ž njim aktivno bavimo. Športa ni potrebno gledati, ampak potrebno, udeleževati se ga.«

— — —

FILM.

Heinz Luedecke:

RUSKI FILM.

V delavskih časopisih smo že večkrat pisali o novih ruskih filmih, pri čemer smo omenili, da visoko prekašajo vse zadnoevropske in amerikanske. O priliki internacionalnega tedna za film in fotografijo, so ponovili v Berlinu nekaj najboljših ruskih filmov, ki smo jih videli še prej. Taka ponovitev je bila zelo koristna in zaželjena; v letošnji sezoni pa so predvajali še prav malo novih filmov. Veliko Eisensteinovo filmsko delo »Generalna linija«, ki prikazuje industrializacijo in kolektiviziranje ruske vasi in ki smo ga željno pričakovali, ni moglo priti še na spored radi nenadnega finančnega poloma »Derusse« (Deutsch-russische Filmallianz). Kot edini ruski film smo videli v preteklem mesecu »Boj za Paris« (manuskript in režija: Kozincev in Tranberg, fabrikat Sovkina); to delo pa je v primeri z velikimi filmi Eisensteina in Pudovkina precej slabo. »Boj za Paris« nam kaže pariško komuno l. 1871., njene vzroke in udušitev. V fotograficnem in tehničnem oziru je ta film mojsterski; prikazuje z rafinirano kompozicijo krasne slike, vendar te slike niso povezane v zaokroženo celoto. Tempo je prepočasen, vse je vse preveč jasno in preobširno začrtano, tako da posamezne scene zabrisujejo celoto. Gledalec mora postati pri tem utrujen. Revolucijske scene so nalik klišejem, prikaz ni — kot v drugih filmih — naraven in enostaven, temveč igralsko pretiran.

Čeprav nismo torej v zadnjem času videli nobenega posebnega ruskega filma, smo pa zato tem več slišali o njem. V Berlin je namreč prispel S. M. Eisenstein z dvema svojima sotrudnikoma; Eisenstein je ob tej priliki govoril v radio o filmskem delu v Rusiji. Vaš dopisnik pa je slišal njegovo predavanje v »Zvezi proletarskih pisateljev«. Tukaj se je čutil Eisenstein med enakomiselnimi in nam je govoril kot tovariš tovarišem. Kar nam je Eisenstein povedal o ruski filmski produk-

ciji, nam je deloma že znano iz knjig. Zelo važno pa je, da smo izvedeli pri tem predavanju nekatere doslej neznane podrobnosti. Da je sovietski film popolnoma zavrzel »stara«, je znano. Da pa igrajo vodilne vloge v velikih filmih, kot n. pr. v »Potemkinu« in v »Desetih dneh« lajiki, ki jih je pobral Eisenstein s ceste in postavil pred kamero, to nam govore cele knjige o brezimeni proletarski kulturi Rusije. V »Generalni liniji« je glavna igralka neka preprosta kmetica, ki preje še nikoli ni bila v filmskem ateljeju. Več tednov je potoval Eisenstein s svojimi sotrudniki po vsej Rusiji, da je našel to žensko, ki reprezentira po njegovem mnenju novi proletarski človeški tip. Na isti način so našli tudi ostale igralce. Iz tega razvidimo, da režiser v Rusiji ni nikak »polbog« kot v Ameriki, kjer ga mora masa brezpogojno ubogati. Navadni ljudje iz fabrik in vasi tu sami odločajo o stilu filma, kajti Rusom ni za estetične učinke, temveč za to, da vidijo prikaz proletarske »duše« in pa vsakdanjo resničnost. Če potem še vemo, da vsak dogotovljen film kontrolira in »cenzurira« cela vrsta proletarskih kulturnih organizacij, preden začno film predvajati ali preden ga pošljejo v inozemstvo, potem nam ni resničnost in življenska blizkost ruskih filmov nobena tajnost več. Ruski filmski režiser ne ustvarja za dobičkaželjne akcijske družbe, temveč za maso in pod njenim neposrednim vodstvom. Samo na ta način lahko nastanejo dragocena umetniška dela, ki kažejo pot v bodočnost! — Zanimivo je, da je pozdravil Eisensteina pri njegovem prihodu v Berlin državni poverjenik za umetnost dr. Redslob. Pri svojem officialnem nagovoru je moral celo ta meščansko-demokratski državni uradnik priznati, da ruski film v umetniškem in v ideološkem oziru daleč prekaša vso nemško filmsko produkcijo. Iz Berlina je odpotoval Eisenstein v Anglijo in Ameriko, da si ogleda tam nekatere tehnične novosti.

Ob tej priliki naj opozorimo čitatelje na izborno malo in ceneno knjižico »Der

russische Revolutionsfilm«, ki obsega 67 strani in kateri je napisal predgovor bivši prosvetni komisar Lunačarskij. Ta poučna knjižica je izšla kot 2. zvezek »Schaubücher« v založbi Orella Füsslija v Zürichu. Seveda manjka dobro izbranim slikam glavno: ritmični utrip življenja, ki ga nam more podati le premikajoči se filmski trak. V deželah, kjer ni mogoče videti novih ruskih filmov, je ta drobna knjižica s slikami dobrodošlo »nadomestilo«. Pri gledanju slik vsaj deloma lahko slutimo silno moč nove proletarske umetniške oblike. Lunačarskega uvod je pisan

jasno in občuteno. Uvod poudarja, da je ruski narod spoznal važnost filma in da se trudi, da ga popolnoma osvoji. Rusom je pri ustvarjanju novih filmov zelo pomagala nemška kritika.

O ruskem filmu pa je izšla že l. 1927. še druga, mnogo obširnejša knjiga »Russische Filmkunst« (Ernst Pollak Verlag, Berlin, Charlottenburg). Knjigi je napisal prav lep uvod berlinski kritik Alfred Kerr, ki ga smemo po pravici smatrati za prvo-boritelja za ruski film med nemško meščansko inteligenco. — Talpa.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE.

»Svoboda« Trbovlje. Da ne bodo člani drugih podružnic mislili, da spimo, hočem v kratkih obrisih očrtati delovanje naše podružnice. Z ozirom na naše poročilo v 1. številki »Svobode« popravljamo, da Rinaldo Franc ni član tuk. »Sokola«, temveč so ga le skušali privedi pod firmo nevtralne orodne vrste, katero je pa takoj zapustil, ko je uvidel, za kaj gre. Sedaj deluje zopet pri »Svobodi« in sicer kot načelnik telovadnega odseka. Pač pa je šel Lebar Jože, katerega je društvo poslalo na tel. tekmo v Ljubljano. Vzlic temu se je tel. odsek pripravil dostojno za javni telovadni nastop, kateri se je vršil 1. septembra na dvorišču delavskega doma. Da je telovadni nastop tako dobro izpadel, so pripomogli tudi člani in članice tel. odseka »Svobode« iz Jesenic, za kar se jim tem potem najpristrčneje zahvaljujemo. Ker so v zadnjem času pristopili k »Svobodi« skoraj vsi aktivni člani del. nogometnega kluba »Amater«, upamo, da bo tel. akademija, katere se bo vršila v prvem mesecu prihodnjega leta, nad vse častno izpadla. Veliko požrtvovalnost so pokazali člani »Amater-ja« s tem, da vzlic temu, da se udeležujejo prav pridno v svojem klubu, vendar imajo tudi zmisel za delovanje v »Svobodi«. Če pojde tako naprej, bomo v kratkem postavili »Svobodo« na tisto mesto, ki ji po vsej pravici gre. Tudi dramski odsek je otvoril svojo sezono dne 19. oktobra in sicer z Cerkvenikovo igro »Očiščenje«. Režijo je vodil Logar Ivan. Ker je bila to njegova prva režija, lahko konstatiram to, da je bil zelo koristen za kulturni pokret oni dramatični tečaj, katerega je svojčas priredila »Svoboda« v Ljubljani (meseca avgusta) in katerega se je tudi Logar udeležil. S to uprizoritvijo je pokazal kot režiser, da je mnogo pridobil pri dramatičnem tečaju, osobito v tehnični

smeri. Tudi igralci so storili svoje. Gosak-ova je vlogo žene imenitno odigrala. Jrtu v vlogi moža priznavam, da je mnogo napredoval, le v izgovarjavi se mora še bolj vežbati, pa postane lahko eden najboljših igralcev. Tudi ostale vloge so bile dobro podane. »Svoboda« je otvorila 14. novembra tudi plesno šolo. Predavanja, katere se vršijo redno ob sredah pod okriljem prosvetnega pododseka Delavske zbornice, so prav dobro obiskana. Tudi kino-odsek izvršuje v polni meri svojo dolžnost za povzdigo kulture s tem, da ima na sporedu same najboljše filme. Največja zasluga pri tem gre Korimšku, ki se neprestano trudi, da se uprizarjajo najlepši filmi, katere je sploh mogoče dobiti. Tudi za II. delavsko mednarodno olimpijado na Dunaju l. 1931 se pridno pripravljamo s tem, da že sedaj zbiramo prihranke na hranilo knjižico.

Rogaška Slatina.

Tudi v našem kraju imamo podružnico »Svobode«. Malo nas je, a kljub temu gre naša pot naprej.

»Svoboda« je priredila že par gledaliških predstav, Cankarjev večer, proslavo rojstva Tolstega, Gorkega in Sinclaira.

Poleg navedenega je treba tudi omeniti, da imamo tamburaški odsek, ki dobro napreduje. Za vse to je treba dela in zopet dela. Le požrtvovalnemu članstvu gre zasluga, da »Svoboda« napreduje.

V tem kraju ni lahko ustvarjati delavske kulture, ker smo v napol industrijskem kraju, to se pravi, da je samo ena tretjina pravega delavstva, drugi so pa sami kmetijski sinovi in bajtari. Ali kljub temu ni ustvarjamo in gradimo počasi in sigurno.

Dramatični odsek je 20. nov. absolutno svojo generalno preizkušnjo: uprizoril je S. Fučičevo dramo »Golgota«.

Marsikdo je na tihem dvomil, če bo igra uspela. In res, predstava je vsakega presenetila. Dobri in sigurni nastopi igralcev, gledališki kostumi (za preskrbo gledaliških oblek se na tem mestu centrali »Svobode« najsodružeje zahvaljujemo) in lepa okusna inscenacija. Predstavi je prisostvovalo do 180 oseb, zato je jasno, da je tudi gmotni uspeh zadovoljiv.

Ne bomo osebno opisovali igralcev, ker uspeh igre je uspeh skupnosti.

S to uprizoritvijo je naša »Svoboda« mnogo pridobila. Po tej poti bomo hodili ločeno od laži-kulturcev naprej, vedno naprej, do uresničenja naših stremljenj. »Svoboda« mora biti zatočišče delavcev po trudapolnem delu. Onim, ki še stoje ob strani, pa kličemo: Zbudite se, vstanite!

Kolja.

Delavska šola v Beogradu.

Centrala za delavsko vzgojo v Beogradu bo otvorila tudi tekoče leto v delavski šoli dva brezplačna tečaja.

V prvem tečaju bosta sledeči predavanji: a) Sindikalna teorija in praksa — predavatelj s. Luka Pavičević; b) Nastanek in razvoj naše družbe — predavateljica s. Milica Topalovičeva.

V drugem tečaju bosta pa sledeči predavanji: a) Mednarodno strokovno gibanje — predavatelj s. Bogdan Krekić; b) Razdelitev družabnih dobrin (denar in denarne ustanove) — predavatelj s. dr. Ž. Topalović.

Predavalo se bo v ponedeljek in sredo od 7.—9. ure zvečer v mali dvorani Doma Delavske zbornice.

Za oba tečaja se bo vršil v petek dvakrat mesečno tečaj z medicinsko-higijenskim poukom, ki ga bo vodil s. dr. S. Živanović.

Tečaja začneta začetkom novembra, končata pa koncem februarja.

Razno.

Jesenice. V nedeljo, 24. nov. t. l., se je na Brezjah poročil s. France Franc, agilni delavec v jeseniški »Svobodni« članico DTE s. Justi Starič. Mlademu proletarskemu paru želimo vso srečo, a izrekamo tudi željo, da se v »Svobodni« še nadalje z vso vnamo udejstvuje. — France Franc deluje skoro v vseh odse-

kih, najpožrtvovalnejše pa pri telovadnih enoti kot član vaditeljskega zbora (poverjeno mu je že bilo tudi odgovorno mesto načelnika); Justi je pa pridna telovadka. — Člani in članice naj jima oproste, da sta opravila poročne formalnosti na tihem, brez običajnega pompa.

— — —

Tujke.

Blaziran — s prevelikim uživanjem (prehitro) otopel

brutalen — surov, živinski (beseda pride od brutum = živina)

boulevard — izgovori bulvár — pomeni prvotno utrdba. Običajno pomeni široko cesto, trg. Bulvarski šund — malovredne knjige, ki se razpečavajo na cesti, ker ugajajo gotovim nagonom ljudi

elita — izbrana družba

etos — morala, pravnost, značaj

kaos — zmešanica; kaotičen — zmešan
klasik — v ožjem pomenu besede: starogrški, staro-rimski pisatelj, umetnik — v širšem pomenu: vzoren pisatelj
nivó — vodna površina; višinska stopnja
repertoire — izgovori repertoár — spored iger itd.

Listnica uredništva.

Vsebinski razpored 1929. letnika »Svobode« bo priložen januarski številki 1930. Vsi, ki mislijo list vezati, naj torej dotle počakajo.

Uredništvo.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon štev. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudl pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravljalnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! **Cene nizke!** Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon štev. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodneje.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

Zadružna založba

v Ljubljani

Miklošičeva cesta 13

priporoča svojo bogato za-
logo knjig, zlasti: Železno
peto, Golgota, Povesti L.
Kuharja, Idejne predhodnike
socializma, Karl Marx, V
Ameriko, O zgodovini del.
gibanja na Slovenskem.

Zadružna banka

v Ljubljani, Miklošičeva c. 13

se priporoča za vse
denarne posle (devize,
valute) za vsa denarna
nakazila v tujino, za
naložbe gotovine, za
nakup in prodajo vred-
nostnih papirjev, srečk
— — itd. itd. — —

Obračajte se

kadar rabite ma-
nufakturno blago
vsake vrste na

Produkcijo

Ljubljana, Tržaška c.

ali na njene prodajal-
ne na Glincah (Rožna
dolina), Marlbor, Stu-
denci. — —

Vsak zaveden delavec in vsaka zavedna delavka mora biti članica

Konsumnega društva za Slovenijo r. z. z o. z.

če je njegova zadružna prodajalna v njegovem okolišu.
Dolžnost je kupovati vse v zadružni prodajalni.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodela zadruga v

Severni Ameriki.

*Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, po-
škodbe itd. - Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi
in Mehiki. - Ima nad šeststo krajevnih podružnic
po raznih krajih Amerike.*

Premoženje 3,500.000 dolarjev.

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill